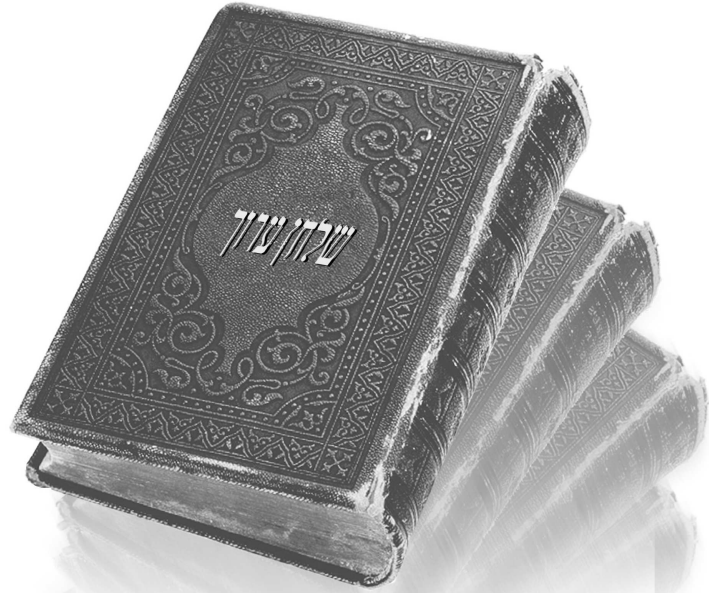

קנין הלכה

2

מראי מקומות

מס' 5

חודש אלול תשע"ז

יו"ד סימן רב

והלכות טבילת כלים - יו"ד סימן קכ

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן רב

הקדמה

כשם שבארם אמרו דדבר תורה רק רובו המקפיד חוצץ, וגורו על מיעוט המקפיד ועל רובו שאינו מקפיד, אך מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, כן הוא גם בכלים, כמבואר במשנה [פ"ט מ"ז] דדבר שאינו מקפיד אינו חוצץ. וכתב הרמב"ם [פ"ג ה"י] שאם הוא חופה את רוב הכלי ה"ז חוצץ אף שאינו מקפיד, וכן הוא ברא"ש [סוף פ"ט].

סעיף א

מקור הדין הוא במשנה פ"ט מ"ה ונחלקו הראשונים בביאוריה:

[א] רש"י [שבת דף טו: ד"ה בכלי] פירש דשאר דברים אינם חוצצים בכלי זכוכית משום שאינו מקפיד להסירם הואיל ונופלים מאליהם כיון שאינם נדבקים כ"כ, משא"כ זפת ומור שנדבקים מאד ואינם נופלים מאליהם, מקפיד עליהם להסירם. [ב] הסמ"ג פירש בשם ר"י שגם שאר דברים חוצצים בכלי זכוכית, והחידוש של המשנה הוא שגם זפת ומור שאינם חוצצים בשאר כלים שדרך לזפתם, ואין מקפידין עליהם כ"כ, מ"מ בכלי זכוכית חייצי דמקפיד.

והטור כתב שבכלי זכוכית אין שאר דברים חוצצים לפי שאינם נדבקים, וביאר בו הפרישה כרש"י, שמתוך שאינם נדבקים כ"כ לכן אינו מקפיד עליהם. גם הלבוש העתיק לשון הטור. והש"ך [ס"ק א] והב"ח כתבו להחמיר כהסמ"ג, דכ"ש ששאר דברים חוצצים בכלים.

כתב הב"י [בדק הבית סוף הסימן בשם א"ח] דכלי מתכות שהעלו חלודה וא"א להעביר לא ע"י שפשוף ולא ע"י גחלים שלא ישאר בה מעט, הו"ל מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ. ויש כאן דין כללי בדיני חציצה דגם חציצה שאינו רוצה בה ומקפיד עליה, מ"מ אם א"א להסירה בשום אופן ה"ז בגדר אינו מקפיד הואיל ומתייאש ממנה, שיודע שזו צורת הכלי שלו עם החציצה הדבוקה בו.

סעיף ב

לשון השו"ע "כל דבר שדרך להקפיד עליו" וכו', והיינו שאם דרך בני אדם להקפיד עליו ה"ז חוצץ אף אם אדם זה אינו מקפיד. וכן הוא בשו"ע לעיל [סי' קצח סעיף א] לענין טבילת אדם. ועיי"ש בט"ז [ס"ק ג] ובש"ך [ס"ק ב] דה"ה אם רוב בני אדם אינם מקפידים והיא מקפדת ה"ז חוצץ. וכתב בערוך השולחן [ס"ק ג] שגם בחציצה בכלים הדין כן, שבין אם רוב העולם מקפידים והבעלים אינו מקפיד, ובין אם הבעלים מקפיד ורוב העולם אינם מקפידים הוי בגדר מקפיד והוי חציצה.

מש"כ הרמ"א ששחרורית הדבוק ביורה מבחין הוי כדופן הכלי ואינו חוצץ, מקורו בפי' הרא"ש למשנה [פ"ט סוף מ"ב] והובא בב"י סוף סי' קכ], ועיי"ש ברא"ש שהואיל ואין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך חשיב כדופן הכלי ואפילו בכולו אינו חוצץ. [ויש כאן סברא מחודשת דהך שחרורית לא חשיבא רק בחציצה שאין מקפידין עליה, שאז היה הדין שברובו חוצץ וכ"ש בכולו, אלא חשיבא כעצם הכלי ולכן אינה חוצצת אף בכולו].

ביאורים והערות

1. והיינו שבמציאות גם שאר דברים שאינם נדבקים כ"כ חייצי שאין המים נכנסים בהם, אלא שההיתר הוא מדין מיעוטו שאינו מקפיד.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין הוא במשנה פ"י מ"א, וביאר הט"ז [ס"ק ד] מעמו דכיון שהידות לא ישארו כן שדרך לחלצן ולתקנן כראוי, לכן חשיבא היד כדבר זר לגבי הכלי והוי חציצה.

סעיף ד

מקור הדין הוא בתוספתא פ"ז ה"ג, ונתחדש בזה דכל זמן שהיד עושה מעין מלאכתה הראשונה אין היא חוצצת, משום שהכלי עומד להשתמש בו בינתיים עם היד הזו, משא"כ אם אין עושין מעין מלאכתן שרואים את היד כדבר זר לכלי.

סעיף ה

מקור הדין הוא בתוספתא פ"ז ה"ד, ושם נתפרש הטעם שאין היד שנשברה מן השפה ולפנים חוצצת, מפני שהוא כבית הסתרים. ועיין רא"ש [פ"י מ"ה] דמתחדש בתוספתא שלא גזרו חכמים דיני חציצה בבית הסתרים דכלים [אף שגזרו חציצה בבית הסתרים דאדם, דאף שאין צריך שיבואו בו המים, צריך שיהא ראוי לביאת המים כמבואר בגמ' קידושין (דף כה.)] לענין שפחה שמבלה ואח"כ נמצא בין שיניה דבר חוצץ שהצריכה רבי טבילה אחרת, אך בכלים לא גזרו כלל דין חציצה בבית הסתרים דידהו]. אמנם בתום [חולין דף עג. ד"ה מטביל] מבואר דס"ל שגם בבית הסתרים דכלים קפדינן בחציצה, ועיין להלן [סעיף ט]. ומש"כ בשו"ע סירגה בגמיו או במשיחה, עיין ש"ך [ס"ק ב] שהכוונה שעשה תיקון ע"י גמיו או חבל, וכיון שסופו לפרקו ולתקנו לכן הוי חציצה, משא"כ דיבק בשרף שהוא תיקון טוב וסופו להשאר כך, לכן אינו חוצץ.

סעיף ו

מקור הדין הוא במשנה פ"י מ"א, ונחלקו הפוסקים במציאות זו של הטובל כלי כשפיו למטה:

- [א] הב"י נקט שדוקא כאשר פיו צר קצת אין המים נכנסים בו, אבל אם הוא רחב, המים באים בכלו.
- [ב] הט"ז [ס"ק ו] הביא שהב"ח נקט שגם כלי רחב אין המים באים בתוכו, וכך נקט הש"ך [ס"ק ג], ולא חילקו בין כלי שחללו גדול [פירוש שעומקו גדול] לבין כלי שטוח קצת.
- [ג] הט"ז כתב שכלי רחב ואינו עמוק כ"כ המים באים בכלו, והש"ך [נקוח"כ] כתב שהדבר בדוק דוה אינו [ואף כלי רחב ואינו עמוק כ"כ אין המים באים בכלו, אם טובלו דרך פיו].

לענין טבילת כלי בתוך כלי הביא הרמ"א שהמרדכי הזהיר שהכלי הפנימי יהיה רפוי בתוך הכלי החיצון ולא יתקע סכנים בדופן הכלי, וכן הזהיר הרמ"א שלא יהא הכלי הפנימי כבד. ויבוארו פרטי דינים אלו בע"ה בס"י קכ [ס"ב].

סעיף ז

מקור הדין הוא במשנה פ"י מ"א וראה להלן [סעיף ח] דיש עצה נוספת, והיא למלא את הכלי מבחוץ ואז לשקעו במקוה, ובאופן זה כולו מלא מים ואין בו אויר הפוסל את הטבילה. וראה הטעם להלן.

סעיף ח

מקור הדין הוא ברא"ש סי' ל, וכתב הש"ך [ס"ק ז] שכאשר הכניס את הכלי כשהוא ריקן ומשהה אותו עד שיתמלא, אין להקשות דאין מים אלו מחוברים למקוה כיון שאין בפיו כשפופרת הנוד, משום שלכלי עצמו סני בכל שהוא [כדלעיל סי' רא ס"ט]. ובאופן השני שמילא את הכלי במים מבחוץ ואז הכניסו למקוה, ג"כ יש לשאול איך יצאו המים שבכלי מתורת שאובין והרי אין

קנין הלכה

מראי מקומות

להם השקה כשפופרת הנוד, וי"ל דלענין פסול שאובין סגי בהשקה כל דהו, כמבואר במשנה [פ"ו מ"ח] ובשו"ע [לעיל סי' ר"א סעיף גנ] דמשיק את העליון לתחתון ע"י חיבור כשערה.

סעיף ז

מקור הדין הוא במשנה פ"י מ"ה. והטעם שאין צריך למבול את כל היד הוא משום שמה שאינו נצרך לכלי אינו מגוף הכלי, ואמרו ע"ז בגמרא [חולין דף עב:]: דכל העומד ליחתך כחתוך דמי. ועיין ר"ש ורא"ש שהקשו דא"כ ניהוי חלק זה העודף של היד כחוצץ על מקומו, ותירצו דבבית הסתרים דכלים לא קפדינן בחציצה, כמבואר בתוספתא [פרק ז].

[ובכת"י ר"ב אשכנזי נוסף בר"ש שהטעם משום דאין אדם מקפיד על חציצה בבית הסתרים בכלים]. ובתוס' חולין [דף עג. ד"ה מטביל] הקשו קושיא זו ותירצו דמירי בבית יד העשוי חוליות, וטובל כל החוליות שהן מגוף הכלי ואין שם חציצה, ונמצא שתוס' בחולין סוברים דיש חציצה גם בבית הסתרים דכלים.

ועיין בחזו"א [קמא סי' י ס"ק א] שהקשה על הר"ש והרא"ש דאם אכן הוי בית הסתרים דכלים, א"כ יצטרך למבול את כל היד משום שהיא חיצונית הכלי, דפשיטא להחזו"א שאם יהא כלי שדבוק לו דבר החוצץ אלא שהוא במיעוטו, מ"מ צריך שיבואו המים על הדבר החוצץ מבחוץ, דמתוך שאינו חוצץ והוא בטל לכלי א"כ שטחו החיצון של הדבר החוצץ הוא שטח הכלי, והוא טעון ביאת מים.² ואח"כ ציין החזו"א לדברי תוס' חולין [הנ"ל] שלא נקטו כהר"ש והרא"ש. אמנם מדברי הר"ש והרא"ש מתבאר דס"ל דכיון שהכלי כולו בתוך המקוה, והיד לא נחשבת חציצה לכן נחשב הכלי כמבול אף שהמים אינם באים על החציצה מבחוץ.

סימן קכ

סעיף א

מקור הדין של טבילת כלים הניקחים מן הנכרי מובא במשנה ובגמרא עבודה זרה דף עה:; ומבואר שם דאפילו כלים שאין בהם בליעת איסור כלל כגון שתשמישם בצונן, או כלים שהיתה בהם בליעת איסור והוכשרו מן האיסור ע"י ליבון או הגעלה, צריכים טבילה, וה"ה כלים חדשים שלא נשתמשו בהם כלל.³

ובגמרא הביאו מקור מהתורה לטבילה זו מפרשת מטות בענין כלי מדין שנאמר וטהר, ועוד נאמר אך במי נדה יתחטא. ובירושלמי אמרו בטעם הטבילה לפי שיצאו הכלים מטומאת הגויים לטהרה.

ובספר איסור והיתר [כלל נח סעיף עו] כתב שטבילה זו דומה לטבילת גר, דכמו שנכרי מתגייר בטבילה כן כלי נכרים הבאים לקדושת ישראל טעונים טבילה.⁴

ביאורים והערות

2. ומשמע בחזו"א שאין זה רק פסול של חציצה [דהוי מדרבנן כיון שהוא במיעוט], אלא הוי כאילו חלק זה מהגוף לא הוטבל כלל והוי פסול דאורייתא.

3. ואפילו כלים שעשאו ישראל, אם קנאם גוי ממנו נתחייבו בטבילה אם חזר ישראל וקנאם מן הגוי.

4. וכתב הרש"ר הירש בפירושו לפרשת מטות שהתורה חייבה בטבילה זו רק כלי סעודה, כדי להורות שאצל ישראל האכילה צריכה להיות מקודשת, משא"כ הנכרים המופקעים מקדושת אכילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

המקור לחיוב טבילה

- הראשונים נחלקו בעיקר חיוב הטבילה אם הוא מן התורה, או שאינו אלא מדרבנן ודרשות הפסוקים אינם אלא אסמכתא:
- דעת רש"י [ע"ז דף עה: ד"ה זוזא] והרשב"א והרא"ה [תורת הבית בית ד שער ד] והרימב"א בשם התוס' והרמב"ן, דחיוב הטבילה הוא מן התורה. וכן כתב התה"ד [סי' רנז], עיי"ש שכתב דמטעם זה אין קמן נאמן על הטבילה.
 - הרמב"ם [פי"ז מאכלות אסורות ה"ה] כתב שטבילה זו היא מדברי סופרים, והפסוקים שהביאו בגמ' אינם אלא רמז. ונקטו הרשב"א [תורת הבית] והר"ן והכ"מ שאכן כוונת הרמב"ם שכל עיקר חיוב הטבילה אינו אלא מדרבנן. וכן דעת התוס' רי"ד בסוגיא דע"ז [שם], וכן דן לומר הרמב"ן על התורה.⁵

להלכה: השו"ע נקט [סעיף יד] שחיוב הטבילה מן התורה ואין קמן נאמן עליה.

איסור ההשתמשות בכלי שאינם טבול

- כתב הביה"ל [סי' שכג ס"ז ד"ה מותר] דאף להסוברים שחיוב טבילת כלים הוא מן התורה, מ"מ איסור ההשתמשות בכלי בלי טבילה אינו אלא מדרבנן, וכבר כתב כן גם הישועות יעקב [כאן] והאר"ך בזה. [ומטעם זה כתב הב"ה ל' לבאר את דעת המתירים לטבול כלים חדשים בשבת, משום שאין לגזור בהם שמא ישהה אותו בכיתו ויבוא לידי תקלה כשישתמש בהן, דאף אם יטעה וישתמש בהם באופן חד פעמי, אינו אלא מדרבנן].⁷
- ובפמ"ג [או"ח סי' תפו מ"ז ס"ק א] מוכח שאיסור ההשתמשות הוא מן התורה, עיי"ש שדן במי שיש לו רק כוס שאינה טבולה אם מותר לשתות בה ד' כוסות, וכתב דבכלי זכוכית שחיובו דרבנן יש לדון דאתי עשה דרבנן ודחי איסור דרבנן [ואח"כ דן שמא לא חשיב בעידנא], משא"כ בכוס מתכת. ומבואר דס"ל שגם השתמשות חד פעמית אסורה מהתורה, וכן מוכח גם בשאגת אריה [סי' כו] עיי"ש שהאר"ך בענין טבילת כלים בשבת, ומשמע שנקט שאיסור ההשתמשות הוא מן התורה.

טבילת כלי זכוכית

- בגמ' אמרו דכלי זכוכית טעונים טבילה דהואיל וכי נשתברו יש להם תקנה לכך ככלי מתכת דמו. וכתב ר"ת בספר הישר וכן בספר קרית ספר, שאין חיובו אלא מדרבנן, וכ"כ בשו"ת פנים מאירות [ח"ב סי' צז], וכן כתב הפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז סוס"ק ו] והשאגת אריה [סי' נו], והובאו דבריהם בהגהת רע"א [על סעיף יד] ובפת"ש [ס"ק יד].

כלי חרס מצופים במתכת

- בגמ' [דף עה:]: פסקו להלכה דכלי קוניא חייבים בטבילה, ופירש"י שהן כלי חרס המצופים במתכת, ונחלקו הראשונים בדין זה:
- תוס' [ד"ה והלכתא] כתבו דדוקא במצופים מבפנים חייבין בטבילה, אך אם מבפנים אין מתכת נמצא שאין המתכת משמשת לאוכל ולא חשיב כלי סעודה. ומשמע דמצופין מבפנים חייבין טבילה בברכה אף שאינם מצופין מבחוץ.

ביאורים והערות

- ובשו"ת הרשב"א [ח"ג סי' רנה ורנז] כתב בשם הרמב"ם שטבילה זו מן התורה, אמנם אפשר דט"ס הוא וצ"ל הרמב"ן, דכן כתב הרשב"א [בחדושי ע"ז] בשם הרמב"ן.
- וז"ל הרמב"ן עה"ת [במדבר פרק לא פסוק כג] ולבי מהרהר עוד לומר שהטבילה הזו מדבריהם והמקרא אסמכתא עשו אותו וכו', וזה צריך תלמוד.
- וכן נקט בפשיטת הגרש"ז אויערבאך במעדני ארץ [שביעית סי' טז סוס"ק י] דאיסור ההשתמשות אינו אלא מדרבנן.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. המדרכי בשם הראב"ה כתב דבין מצופין מבפנים ולא מבחוץ ובין מבחוץ ולא מבפנים טעונים טבילה, אמנם הורה הר"פ להטבילין בלי ברכה.⁸

להלכה: השו"ע פסק כתום' והרא"ש, דבמצופין רק מבפנים טובל בברכה, ובמצופין רק מבחוץ פטור מטבילה, והרמ"א הביא דיש חולקין ומצריכין טבילה בלא ברכה למצופין מבחוץ.

וכתבו הפר"ח והדגמ"ר שהרמ"א פסק כראב"ה ור"פ דפליגי על השו"ע בתרתי, דבמצופין מבפנים ולא מבחוץ אינו מברך [ודלא כתום' שכתבו דמברך], ובמצופין מבחוץ ולא מבפנים טובל בלי ברכה [ודלא כתום' שפטרו מטבילה].

אמנם במצופין מבפנים ומבחוץ מסכימים כו"ע דטובל בברכה, דהא מפורש בגמ' דכלים מצופים במתכת חייבין.

וכתב רע"א בשם הפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק לא סוד"ה כלי חרס] די"ל דהחיוב הוא רק במצופין ממש באבר, אבל מה שנקרא גלזירט [זיוג] טובל בלי ברכה. [והיינו שהציפוי דק מאוד ואינו אלא כצבע בעלמא כמבואר במג"א (סי' תנא ס"ק מה), ולא מיקרי משום כך כלי מתכת].

עיינ רע"א שכתב דכלים שהוטבלו ואח"כ ציפו אותם באבר צריכים טבילה שנית, [ומיירי בכלי מתכת שהוטבלו ואח"כ ציפו אותם, דהווי מעתה ככלים חדשים ובעי טבילה], וציין לדברי המג"א [סי' תנא ס"ק כז]. והנה במג"א לא כתב מפורש דצריכין טבילה, דעיקר הנידון בו הוא בדין הגעלת כלים של כלי ישן שציפהו, דס"ל דעצם פעולת הציפוי פותרתם מהגעלה, והביא דבן כתב הרא"ש בתשובה דא"צ להגעילם, ואחד מטעמי הפטור הוא משום דמכת הציפוי ה"ז ככלים חדשים. ואח"כ ציין המג"א ליו"ד [סי' קכ], והבין רע"א בדבריו דס"ל להמג"א דכשם שכלי חרס מצופים מקבל שם כלי מתכת, כן כלי מתכת שעשה לו ציפוי הוי ככלי חדש ולא מהניא לו הטבילה שטבל קודם לכן.

כלי מתכת מצופין חרס, אמיל

כתב בשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' כ] דכלי מתכת המצופים חרס יש להסתפק בדינם, דאם הציפוי נועד רק לגוי נשאר בהם דין כלי מתכת וחייבים בטבילה, אמנם אם הציפוי נועד גם לעצם הכלי שלא יקבל חלודה, הרי דינו ככלי חרס, ולכן הורה לטובל בלי ברכה. ועיין בספר טבילת כלים [פרק יא הערה ו] דבן הורה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

כלים העשויים מחומרים שונים

מתכות שאינן בתובות בפרשת כלי מדין

בפרשת כלי מדין כתובים שש סוגי מתכות [זהב, כסף, נחושת, ברזל, בדיל ועופרת], ולא נתפרש דין שאר מתכות, ומסתימת השו"ע משמע דכל כלי מתכות שוין, וכן כתב בספר תפארת ישראל [בהקדמה לסדר טהרות הנקראת בשם יבקש דעת סעיף מד] דכל הנרקע ריקועי פחים ה"ז בכלל מתכת וחייב מן התורה, וכן כתב בערוך השלחן [סעיף כג].

ובתשובת אג"מ [יו"ד ח"ב סי' קסד] נטה לומר דשש המתכות הנזכרות בפסוק הן בדוקא, ואין שאר מתכות בכלל. [אמנם בתשובה הנ"ל לא עסק בדיני טבילת כלים אלא בנידון אלו מתכות מקבלות טומאה, ונטה לומר כנ"ל דרק שש מתכות הנ"ל מקבלות

ביאורים והערות

8. והיינו דהר"פ חושש שמא לא חייבו חכמים ברכה אלא במצופין מבפנים ומבחוץ, וכך הביא גם הר"ן [דף לט:]: בשם איכא מ"ד.

קנין הלכה

מראי מקומות

טומאה, אך מסתבר דה"ה לענין מבילת כלים לא יהייב בשאר מתכות מבילה מן התורה.⁹
גם בתשובת הגר"י קמיונצקי זצ"ל [בספר מבילת כלים עמ' רמג] נקט דדוקא שש מתכות הנ"ל מהוייבות במבילה מן התורה.

כלי פלסטיק

האחרונים דנו בכלי פלסטיק אם צריכין מבילה. שורש הספק הוא האם לדמותם לכלי זכוכית שתיקנו בהם חכמים מבילה הואיל ואם נשתברו יש להם תקנה, או די"ל דכיון שבזמן שנתקנה התקנה דכלי זכוכית לא היו כלי פלסטיק בעולם, לא נכללו בגזירה ואין לנו לחדש בהם גזירה.
ובשם החזו"א מוסרים שפטר ממבילה [ספר מבילת כלים פרק יא הערה קטו], וכן הובא בשם הגר"מ פיינשטיין והגר"א העניין זצ"ל.
ובשו"ת מנחת יצחק [ח"ג סי' עו-עח] נקט להטבילם בלי ברכה, לחוש להסוברים דדמו לכלי זכוכית כיון דלכי נשתברו יש להן תקנה.

ההגדרה של כלי סעודה

בגמ' מצינו דוגמאות של כלי סעודה החייבים במבילה בכלים שאוכלים בהם ובכלים שמבשלים או צולים בהם את האוכלין. ונחלקו הפוסקים בכלים המשמשים להנחת האוכלין בשלב מוקדם יותר, כגון בסכין של שחיטה, שלאחר השחיטה עדיין אין הבשר מוכן לאכילה והוא טעון בישול, אי מקרי כלי סעודה, ויבואר דין זה להלן [סעיף ה].

כלי שמכנים בו את האוכלין לקיום

עיין בהגהת רע"א שהביא מספר כנסת הגדולה [הגהת ב"י אות יח] שחקר בחביות גדולות העשויות לאחסן בהן את היין, באיזה מקוה יטבלו אותן. והביא בשם אחד מהאחרונים שכתב דאין חביות אלו בגדר כלי סעודה, כיון שאינן משמשות לסעודה אלא לאחסון היין, אמנם בספר איסור והיתר [כלל נח דין פח] הצריך מבילה בכלים כאלו. [ודן הכנה"ג לומר שמא לא הצריך האו"ה מבילה אלא בכלים הטעונים מבילה מדין ודאי, כגון חביות של מתכת או של חרס מצופה מתכת מבפנים ומבחוץ, ולא במצופה רק מבפנים].

וע"ע בהגהת יד אפרים שהביא משו"ת בית יהודה [סי' נב] שדן לגבי בקבוקי זכוכית גדולים מכוסים בסיב, דכיון שאין שותין מהן ולא מבשלים בהם לא חשיבי כלי סעודה ודמי לחביות שמכניסין לקיום. אמנם הביא מספר או"ה שחייב בזה מבילה, וסיים דמ"מ עמא דבר שא"צ מבילה.

וע"ע בתשובת שב יעקב [ח"א סעיף לא הובאה בפתחי תשובה ס"ק ו] דכלים הקבועים בתנור ונותנים בתוכם מים והם מתחממים ונוטלין מהם ללוש הפת לא מיקרו כלי סעודה, ולכן א"צ מבילה. [ולכאורה סובר דקיל טפי מסכין של שחיטה, דהכנת המים לערבן בעיסה לא חשיבא כלל, דהא בסכין כתב הרמ"א דטוב לטובלן בלי ברכה].

לענין כלי הראוי להיות כלי סעודה אך משתמשין בו שלא לצורך אוכלין כלל, כגון סכין העשוי לחיתוך קלפים, עיין להלן [סעיף ח].

קנין הלכה

מראי מקומות

לענין כלי שרוב תשמישו אינו לסעודה ורק מיעוט תשמישו לסעודה, עיין להלן [שם סעיף ח].

קנה מגוי בלים שלא שימשו אצלו לסעודה

כתב בשו"ת אבני נזר [יו"ד סי' קו ס"ק ב] דאם היה לגוי סכין ששימשה אותו לחיתוך קלפים וקנאה ישראל ממנו לצרכי סעודה, חייב הישראל לטובלה, ולא אמרינן דכיון שלא היה כלי זה בגדר כלי סעודה אצל הגוי, לא חלה בו טומאת הגוי ולא יצטרך טבילה, אלא אפילו הכי חייב בטבילה.¹⁰

כתב הפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק ו] אם קנה ישראל טם מגוי והוא מייעדו להשתמש בו לאכול עליו, ה"ז חייב בטבילה אף שאצל הגוי לא היה זה בגדר כלי כלל.

בלים גדולים הנעשים להתחבר לקרקע

האחרונים נחלקו בכלים גדולים שנעשו ע"מ לחברם לקרקע אם צריכים טבילה:

- א. בשו"ת שב יעקב [ח"א סימן לא] דן בקדירות נחושת שקובעין בתנור, והביא שהמנהג היה שלא לטובלן ונתן בזה שני טעמים, והאחד מהם הוא דכיון שנעשו מתחילה ע"מ להתחבר לקרקע ומטעם זה אינם מקבלים טומאה, ה"ה דאין בהם טומאה זו של כלי נכרים. ובהגהת יד אפרים [על סעיף ה] הביא את דבריו וכתב דמטעם זה אין נוהגין לטבול יורות גדולות של נחושת שקובעין בבית מרוזה, כי עיקר תשמישן במחובר לקרקע.
- ב. אמנם בדברי החכמת אדם [כלל עג סעיף יג] ובבית אדם [אות סו] מבואר דס"ל דאין זה פוטר מטבילה.¹¹ וכן כתב בחידושי חתם סופר ובשו"ת מהר"י אסאד [סי' רמז].

ונפק"מ בזה למערכות קיטור שהן מחוברות לקרקע [וכמדומה שאין מקובל להגעילן], רצ"ע.

קנה מנכרי כלי שבתוכו מאכל כגון צנצנת קפה

האחרונים דנו בקונה מנכרי כלי שיש בתוכו דבר מאכל כגון צנצנת קפה נמוס, האם חייב לרוקנו מתכולתו ולטובלו, או דכל זמן שרק נוטל מהכלי את תכולתו אינו נחשב כמשתמש בכלי וא"צ לטובלו, ורק לכשירוקן מהכלי את תכולתו ויבוא ליתן בו מעתה אוכלין, ייחשב כמשתמש בו ויתחייב טבילה.

וכתב בשו"ת מהר"ל דיסקין [קו"א ס"ק קלו] דבציור הנ"ל פטר מטבילה דאין זה נקרא שימוש, דאינו אלא שב ואל תעשה.¹² ובספר טבילת בלים [פ"ד הערה כ] הביא את דברי הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם החזו"א שהקונה מגוי קופסת שימורים שבתוכה אוכלין, א"צ לפותחה מיד ולרוקנה מתכולתה, אמנם אם פתחה, הורה החזו"א שצריך לרוקנה מהאוכל ולטובלה. ולכאורה מבואר

ביאורים והערות

10. האבנ"ז למד זאת מדברי הב"י שנקט דכלים העומדים לסחורה אינם בגדר כלי סעודה, ודינם כסכין העומד לחיתוך קלפים, והרי פשוט שאם אומן גוי עשה כלים כאלו ומכרם לישראל, נחתיב הקונה בטבילה דכן משמע מהראשונים, ומבואר דלא אמרינן שלא חלה טומאת הגויים על כלי גוי שלא עמד לסעודה.

11. עיי"ש בכיני"א שהאריך להביא סתירות בדין זה של כלים שנעשו לשמש עם הקרקע, ומסיק דנראה דאם הכלי נגמר קודם שנתחבר לקרקע הרי הוא מקבל טומאה אף אם נעשה מתחלתו להתחבר לקרקע, ורק אם לא נגמר להיות כלי עד שנתחבר לקרקע אמרינן דאינו מק"ט אם נעשה מתחילה ע"מ להתחבר לקרקע.

12. וכן כתב גם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר ש"ש"כ [פ"ט הערה מד], וכ"כ גם בשו"ת חלקת יעקב [ח"ב סימן נז].

קנין הלכה

מראי מקומות

שהחזו"א נקט דרך כל זמן שהקופסה סגורה לא מיקרי משתמש בכלי, או דלא מיקרי כלי סעודה אלא כלי אחסון המאכל, אך משעה שנפתחה ועומרת להוציא ממנה את האוכל, הרי היא בנדר כלי סעודה וגם השיב משתמש בה, וזה דלא כדברי המהריל"ד הנ"ל.¹³

סעיף ב

מקור הדין הוא במשנה פ"ח מקואות מ"ה דהאוחז באדם ובכלים ומטבילם הרי הם טמאים, דידו של האוחז הוצצת, ואמר ת"ק שאם הדיח ידיו במים טהורים, ור"ש אמר ירפה ידיו כדי שיבואו בהם המים, וקיי"ל כת"ק. ונחלקו הראשונים בביאור משנה זו:

- א. הרשב"א [תורת הבית בית ז שער ז] נקט דגם ת"ק מודה למה שאמר ר"ש שהרפיית היד מועילה, אלא שת"ק הוסיף שגם הדחת ידיו במים מהניא, ולמאי דקיי"ל כת"ק מועילות שתי העצות, וכך הביא הש"ך [סי' קצח ס"ק לה] בשם הבה"ג.
- ב. הרמב"ם [פ"ב מקואות הי"א] נקט שת"ק חולק על ר"ש ואינו מתיר לסמוך על הרפיית היד, גזירה שמא לא ירפה ידו, ופסלו טבילתו אף דיעבד, ולמאי דקיי"ל כת"ק אין היתר אלא כשמדיח ידו, וכן כתב הרמב"ן [הלכות נדה פ"ט הט"ו], וכן דעת הרא"ה ורבינו ירוחם.
- והשו"ע [כאן וכן בסי' קצח סעיף כח] פסק כהרשב"א שגם הרפיית היד מועילה ולא גזרו בזה, וכן פסק הט"ז [ס"ק ד]. והש"ך [ס"ק ו] תמה על הב"י שלא הביא שיש מחלוקת על העיצה של הרפיית היד, וגם בסי' קצח [ס"ק לה] ציין הש"ך להב"ח שהחמיר כהרמב"ם, וסיים הש"ך שהבה"ג נקט כהרשב"א דמהני לטבול בהרפיית היד. ולא פירש הש"ך להדיא מה הוא נוקט לפסק הלכה, אך מסתבר שעכ"פ לכתחילה בודאי דעתו דאין לסמוך על הרפיית היד.¹⁴

הפרדת היד מן האדם והכלי

בש"ך [סי' קצח ס"ק לו] מבואר שאם מפריד ידיו לגמרי מן הטובל ה"ז מותר לכו"ע, ולא גזרו בזה שמא לא יפריד ידיו.

הדחת היד במים

במשנה מבואר שאם האוחז את האדם או את הכלי הדיח ידיו במים ה"ז מועיל. ונחלקו הפוסקים בדין זה:

- א. מהשו"ע משמע שגם הדחת היד במים שאינם מי המקוה מהניא, וכן האריך לפסוק הט"ז [ס"ק ד] דלא בעינן דוקא מי המקוה אלא כל מים מועילים, דמתחברים הם למי המקוה והוי כהשקה, וגם מים אלו נחשבים מעתה כמי מקוה. [אמנם התנה הט"ז שלא יאחו ידו בכח, דאם יאחו בכח מהני רק מי מקוה, והיינו מי מקוה שלא נתלשו כלל].¹⁵

ביאורים והערות

13. הוראה זו של החזו"א בענין קופסת שימורים מחודשת היא מטעם נוסף [מלבד סברת המהריל"ד הנ"ל], דכיון שהחזו"א עצמו [או"ח סי' נ"א סקי"א] כתב שגוף אטום מכל צד אינו כלי, א"כ נמצא שרק פתיחת הקופסא עושה אותה לכלי, ונמצא שישראל עשאה כלי ולמה חייבת היא בטבילה. ואולי י"ל דכשם שכתב הפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק ו] דהקונה טס מן הגוי וייחדו הישראל לכלי חייב בטבילה אף שלא שימש הטס ככלי ביד הגוי, ה"ה וכ"ש בנידון זה שהקופסה שימשה אצל הגוי להחזקת האוכל, אף שלא היה עליה תורת כלי, מ"מ משעה שבאה ליד הישראל ועשאה כלי יתחייב, ויש לחלק דהכא מחוסרת הקופסא מעשה, וצ"ע.

14. עיין פ"ת [ס"ק ה] שהביא מספר תפארת למשה שכתב ליישב קושיית הש"ך למה לא חששו לשיטת הרמב"ם וסיעתו שגזרו שמא לא ירפה ידיו, די"ל דלא גזרו אלא בטבילת כלים טמאים, שאם לא יטבלם כהוגן עלול להכשל ולאכול מאכלות אסורות כגון תרומה או קדשים שנטמאו, אך בטבילת כלי גויים אין המאכל נאסר דיעבד, ולכן י"ל דלא גזרו בו.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. הרמ"א כתב דרק אם הדיח ידו במי מקוה מהני, דס"ל דאם הדיח ידיו במים תלושים אין כאן השקה לכו המקוה, כיון שאחזית היד מפרידה בין מי המקוה למים שבידו. ועיין ש"ך [ס"ק ז] דמשמע שחשש לשיטת הרמ"א, 16.

העולה מכל הנ"ל:

הרפיית היד [מבלי להדיחה במים]

השו"ע והט"ז פסקו דמהני הרפיית היד אף לכתחילה, והיינו דכשאוחז ברפיון נכנסים מי המקוה בין ידו לבין הכלי. הב"ח החמיר אף בדיעבד, והש"ך הביא דבריו ומסתבר דמחמיר בזה עכ"פ לכתחילה, ולא נתפרש אם דעתו לחוש אף בדיעבד. ואם יפריד ידו לגמרי מן הכלי ה"ז מועיל לכו"ע כמבואר בש"ך [סי' קצח ס"ק לו].

הדחת היד במים תלושים

להרמ"א לא מהני להדיח את היד במים תלושים, ומשמע דהש"ך חשש לדבריו, ולהט"ז מהני כשאוחז בדיבוק בינוני ולא כשאוחז בכח, ולהגר"א מהני אף כשאוחז בכח.

הדחת היד במי מקוה

להדיח את היד במי המקוה מבלי להוציאה מן המים מהני לכו"ע, 17.

וכתב הלבוש דיכנים ידו האוחזת בכלי למקוה ויכנים גם ידו השנייה, ובתוך המים ימסור את הכלי מיד ליד, וזה מהני לכו"ע גם כשאוחז בכח, דכשעובר הכלי ליד השנייה כבר קדמו שם מי המקוה.

סעיף ג

ברכת טבילת כלים אינה מובאת בגמרא, וכתבה המרדכי [ע"ז סי' תננט] בשם הרשב"ם.

ביאורים והערות

15. הט"ז סובר דכאשר המים שהדיח בהן ידיו תלושים ובעינין שיוכשרו ע"י השקה, בעינין חיבור טוב אל מי המקוה, וחיבור זה קיים כאשר אוחז את הכלי בצורה רפויה או אף בדיבוק בינוני, אבל כשאוחז בכח אין כאן חיבור שיועיל להשקה. [נהגר"א (ס"ק ז) חולק בזה וסובר דבכל גווני יש כאן השקה, אף כשאוחז ידיו בכח]. משא"כ כשמדיח ידו במי מקוה ואינו מוציא ידו מן המים, בזה מהני אף כשאוחז בכח, דסו"ס יש מי מקוה בין ידו לבין האדם או הכלי הנטבלים, ואין האחזיה בכח עושה חציצה או מנתקת את המים האלה משאר מי המקוה.

16. הרמ"א למד דבריו מדברי המרדכי [ע"ז סי' תתס] שכתב שאם טובל כלי המונח בתוך דלי מלא מים תלושים אין זה מועיל, כיון שכובד הכלי המונח על שולי הכלי גורם לכך שאין השקה בין מי המקוה לבין המים שבין הכלי לבין הדלי. ולמד מזה הרמ"א דה"ה שאחזית יד האדם באדם או בכלי גורמת לכך שלא תבא השקה. והט"ז מאריך לומר שרק אם אוחז בכח ה"ז גורם לכך שלא תבא השקה, וכמו שכובדו של כלי גורם לכך כמבואר במרדכי, אך אחזיה בדיבוק בינוני אינה דומה לכובדו של כלי ואינה גורעת בהשקה. והגר"א [ס"ק ז] חולק על המרדכי וסובר דבכל גוונא שיש מים בין היד לבין האדם הטובל או לבין הכלי, יש כאן השקה ואף כשאוחז בכח, וגם בטובל כלי בתוך כלי אין כובד הכלי גורע.

17. עיין ש"ך [סי' קצח ס"ק לו] שהביא את מנהג הנשים כשהיו אוחזות בנשים אחרות להטבילן, היו מפרידות ידיהן לגמרי בשעת הטבילה. וכתב הש"ך להצדיק את המנהג: א) במשנה איתא רק לשון דיעבד [אם הדיח ידיו] ומאן לימא לן דשרי לכתחילה. ב) בטבילת נדה מצינו שהחמירו גם בדברים שלא מן הדין, ואין לבטל מה שנהגו. ולענין טבילת כלים לא הובא מנהג כזה כלל, ולא הובא הטעם הא' של הש"ך שהדחת היד מהני רק בדיעבד, שלפ"ז בטבילת כלים יחמירו להפריד ידיו לגמרי מן הכלי.

קנין הלכה

מראי מקומות

בנוסף הברכה מצינו דעות שונות:

- א. [א]. השו"ע כתב לברך על טבילת כלי וכן כתבו הט"ז [ס"ק ה].
- ב. בספר איסור והיתר [כלל נח דין קג] ובב"ח ובש"ך [ס"ק ח] כתבו לברך על טבילת כלי מתכות. והפר"ח נקט כהשו"ע אך הוסיף שאין זה לעיכובא, והיינו שגם לשיטתו אם בירך בנוסף של האו"ה יצא ידי חובה. עוד כתב הפר"ח דאפילו בירך על הטבילה גם יצא ידי חובתו.
- ב. השו"ע כתב שבטובל כלי אחד מברך על טבילת כלי, ובטובל כמה כלים מברך על טבילת כלים. ובספר כנסת הגדולה כתב דהמנהג פשוט לברך בכל גווני על טבילת כלים, וכן משמע בחכמת אדם, וכן כתב בערוך השלחן.

אימתי מברך

הפוסקים נקטו בפשטות שמברך קודם הטבילה, 18 ועיין בהגהת רע"א שהביא שהפמ"ג [או"ח סי' שכג א"א ס"ק יג] הניח בספק במי שלא בירך קודם הטבילה אם יכול לברך אחר הטבילה.

סעיף ד

מקור הדין שחצובה פטורה מטבילה הוא בסמ"ק סי' קצט, והטעם משום שאין האוכל נוגע בה ולכן לא מיקרי כלי סעודה. 19

וכתב באור זרוע [סי' רפט] והובא בהג"א [סימן לה] וברמ"א [להלן סעיף ה] דכיסוי הקדירה נחשב כלי סעודה, ומעון טבילה משום שהוא מסייע בבישול ולא דמי כלל לחצובה. [ויש להוסיף דהכיסוי בולע מהתבשיל שבקדירה משום שההבל והרתיחות עולים עד הכיסוי]. 20

סעיף ה

הפוסקים נחלקו בסכין של שחיטה אם צריכה טבילה:

ביאורים והערות

18. בגמ' פסחים [דף ז:]: איתא דכל הברכות מברך עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה, משום שקודם הטבילה אכתי גברא לא חזי, ופירש"י דלענין טבילת בעל קרי אמרו שגברא לא חזי, ולכן תיקנו שכל הטבילות מברכין אחר הטבילה, [ולא נתפרש ברש"י אי קאי גם על טבילת כלים או רק על טבילת אדם]. ובתוס' [שם ד"ה על] הובאו דברי הר"ח בשם גאון דרק בטבילת גר תקנו לברך אחר הטבילה, ומיהו אמר ר"י שאין לגעור בנשים המברכות אחר הטבילה. ובאו"ז [סי' רפט] הביא בשם רבינו שמואל שגם בטבילת כלים מברך לכתחילה אחר טבילת הכלי, והאו"ז חלק עליו וחילק בין טבילת גר לבין שאר טבילות, דרק טבילת גר אמרו שמברך אחר הטבילה משא"כ בשאר טבילות. 19. והגר"א [ס"ק י] הביא את דברי הרשב"א שכתב דעיקר הא דאמרין בגמ' דכלי סעודה אמורים בפרשה, הוא משום שהתורה הצריכה בפרשה זו ליבון והגעלה ורק כלי סעודה בולעים. ומעתה כתב הגר"א חצובה פטורה מטבילה כיון שאינה בולעת מהתבשיל שבקדירה, דהקדירה והחצובה הוו כשתי קדירות הנוגעות זו בזו שנתבאר [סי' צב ס"ח] שאינן בולעות זו מזו, וא"כ אין החצובה נחשבת כלי סעודה לפי שאינה בולעת מהאוכלין בזמן הבישול. [והוסיף הגר"א דמה שמצינו בשו"ע (או"ח סי' תנא ס"ד) דחצובה צריכה ליבון, חומרא בעלמא היא מפני שפעמים נשפכת עיסה עליה].

20. והורה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [הובא בספר טבילת כלים פרק א הערה ז] דכלי שדרך תשמישו שפורסים עליו איזו מפית או נייר ועליהם מניחים את האוכל חייב בטבילה, שאין זה נחשב הפסק בין האוכל ובין הכלי, אבל כלי שתשמישו ע"י שהאוכל מונח בו בתוך שקית, כגון כלי להחזקת חלב, שהחלב מונח בתוך שקית ניילון הנתונה בתוך הכלי, פטור מטבילה, דבכה"ג אמרינן שהאוכל מונח בשקית, והכלי החיצון אינו נוגע ישירות באוכל והוי כחצובה ופטור.

קנין הלכה

מראי מקומות

- א. המרדכי [חולין סי' תקעז] פטר ממבילה, וטעמו משום שאין זה בנדר כלי סעודה, דס"ל דכלי הנוגע באוכל בזמן שהאוכל אינו ראוי בלי תיקון לא מיקרי כלי סעודה, והכא הבשר טעון עדיין בישול או צלייה.²¹
- ב. בהגהת איסור והיתר [על האו"ה כלל נח דין פד], וכן בתשב"ץ קטן [סי' שכו] הביאו דהמהר"ש היה טובל סכין של שחיטה בברכה, וכן נהג המהר"ם. אמנם כתב בהגהת או"ה דטוב לאכול בו מתחילה קודם שטובל, והביאו הד"מ [ס"ק ד], והטעם כדי שיקרא בזה שם כלי סעודה.
- ונחלקו הפוסקים בביאור שיטה זו של המהר"ש והמהר"ם:
- א. בהגהת או"ה נתבאר שדינו של המהר"ש והמהר"ם נאמר רק בכלים שראויים לאכול בהם, וכך נקט הש"ך [ס"ק יא], אבל בכלים שאינם ראויים לאכול בהם לא חייבו טבילה.²²
- ב. הגר"א [ס"ק יד] כתב דהמהר"ש חלק על עיקר סברת המרדכי, אלא סובר דאף כשהאוכל צריך תיקון, מ"מ מיקרי כלי סעודה.²³

להלכה: כתב השו"ע דסכין שחיטה פטור ממבילה, והרמ"א חשש לדעת המהר"ש והמהר"ם, וכתב דטוב לטובלו בלי ברכה.

ברזלים שמתקנים בהן המצות

כתב הרמ"א שברזלים שמתקנים בהן המצות, [כתב החק יעקב (או"ח סי' תס ס"ק יב) דהוא כלי כעין מסרק שמתקנים בו המצה], אינם צריכים טבילה. ומשמע שנקט כהגהת או"ה [הנ"ל] דרק בסכין של שחיטה החמירו המהר"ש והמהר"ם משום דחזו להשתמש בהן, משא"כ הנך ברזלים.

והט"ז [ס"ק ז] והגר"א [ס"ק יד] כתבו שדין הברזלים האלו כדין סכין של שחיטה, וה"ז תלוי במחלוקת הפוסקים.

להלכה: כתבו הפר"ח והחק יעקב דטוב לחוש להט"ז ולטבול בלי ברכה, אך בשעת הדחק אפשר להקל כהש"ך, והחכמת אדם [כלל עג ס"ט] פסק כהש"ך.

ההשוואה בין טבילת כלי סעודה לדיני משכון בכלים שעושים בהן אוכל

בגמ' [ב"מ דף קטז: -קטז]. הובא הדין שאסור למלוה לחבול [פי' לקחת כמשכון] כלים שעושים בהן אוכל נפש. ונחלקו הפוסקים אם יש מקום ללמוד גררי כלי סעודה לענין טבילת כלים מהדינים הנ"ל של לקחת משכון. הב"ח השווה את הדינים ולכן כתב

ביאורים והערות

21. המרדכי הוסיף בתוך דבריו דגם אין הסכין ראוייה כעת לאכול בה שהרי אם ירצה לאכול בה טעונה הדחה. ומשמע שאם היתה ראוייה לאכול בלי הדחה היתה חייבת בטבילה, וזה לכאורה כסברת הגהת האו"ה והש"ך שיובאו להלן. [וקצ"ע דאטו משום שטעונה הדחה לא מיקרי סכין ראוייה לאכילה]. ובעיקר ההגדרה מה מיקרי מחוסרי תיקון, עיין בינת אדם [אות סו] שדן ביורות שמבשלין בהן שר, וכתב בסוף דבריו דאפשר כיון שהשכר אינו ראוי לשתייה כלל עד שמסננים אותו לכן לא מיקרי כלי סעודה, אך סיים דאכתי צ"ע דגם בסכין של שחיטה החמיר הרמ"א לטובלו בלי ברכה ולמה יורות אלו יפטר.

22. והיינו שגם המהר"ש והמהר"ם הסכימו לעיקר הסברא שכלי הנוגע באוכל ואינו מוכן וצריך תיקון לא מיקרי כלי סעודה, ורק כשמצטרפת האפשרות לאכול בכלי חייבו בטבילה.

23. וכתב הגר"א לחלוק על סברת הגהת האו"ה והש"ך דמה בכך שהכלי ראוי לאכול בו, הא בטבילת כלים לא אזלינן בתר הראוי אלא בתר התשמיש. [עוד הקשה הש"ך דהא אין דרך בני אדם לאכול כלל בסכין שחיטה דקפדי עלה, כמבואר במס' שבת (דף קכג:), ומטעם זה חשיבא בשבת מוקצה מחמת חסרון כיס].

קנין הלכה

מראי מקומות

דמספריים שמקבצים בהן את הירק טעונים טבילה, אמנם המ"ז [ס"ק נ] כתב שאין להשוות את דיני טבילת כלים לדיני משכון, שהרי סכינא דאשכבתא [סכין שהקצבים משתמשים בו לחיתוך הבשר] אסור למשכנו כמבואר בנגמרא [ב"מ שם], ומאידך הטור פטרו מטבילה. גם הש"ך [ס"ק יא] כתב דאין להשוות את הנדונים, דלענין משכון אסרו גם כלי אומנותו של הלוח שבהם הוא מתפרנס, משא"כ לענין טבילת כלים.

מספריים שמקבצין בהן את הירק

הפוסקים נחלקו אם מספריים שמקבצין בהן את הירק חייבין בטבילה:

- א. הב"ח חייב בטבילה, ולמד זאת מהרא"ש [פ"ט ב"מ סי' מח] שאסר ליקח מספריים אלה כמשכון, ועיין לעיל בסמוך.
- ב. הפרישה והש"ך [ס"ק יא] פטרו מטבילה. הפרישה כתב הטעם משום שקינוב זה אינו נחשב מעיקר תיקון צרכי הסעודה, 24 ובש"ך משמע שהקניבה היא בירקות שאינן נאכלים חיים אלא מבושלים ולכן פטורים, דדמו לברזלים שמתקנין בהן המצות [דלא חזו מספריים אלה למאכל אחר].

פותרן קופסאות

עיין ש"ך [סוס"ק יא] שכתב דמקדח שקודחים בו את הכרזא של החבית פטור מטבילה, הואיל ולא חזי למאכל אחר. ויש ללמוד מזה דה"ה שפותרן קופסאות פטור מטבילה, אף אם בזמן הפתיחה נוגע הכלי הזה באוכל.

סעיף ו

הראשונים נחלקו בחבית העשויה מחוליות של עץ המחושקות בכרזל מבחוץ או מחוזקות מבחוץ כמסמרים של ברזל:

- א. תוס' [ע"ז דף עה: ד"ה והלכתא], והרא"ש [פ"ה ע"ז סי' לה], כתבו דחבית זו נידונית ככלי עץ ולא ככלי מתכת ופטורה מטבילה. ובטעם הדבר כתבו ב' סברות:
 - א) לפי ר' נחמיה דס"ל בשבת [דף ס.] דלא אזלינן בתר המעמיד, ולכן טבעת של מתכת וחותרמה של אלמוג נידונים ככלי אבן ולא ככלי מתכת, ה"נ לא אזלינן בתר מעמידי המתכת אלא בתר גוף הכלי שהוא מעץ. אמנם הרא"ש לא הכריע אם קי"ל בר' נחמיה או כחכמים הסוברים דהכל הולך אחר המעמיד.
 - ב) עוד כתבו התוס' והרא"ש דאף למ"ד דאזלינן בתר המעמיד מ"מ לענין טבילת כלים פטור, כיון שאין משתמשים בדרך המתכת, ואינו דומה לכלי מדין שהשתמשו בהן במתכת.
- ב. המהר"ם מרוטנבורג [שו"ת דפוס פראג סי' תרכא הובא במרדכי ע"ז סי' תתנ"ט] מחייב חביות אלו בטבילה, דס"ל דהכל הולך אחר המעמיד, ואינו סובר את סברת התוס' הנ"ל דמתוך שאין משתמשין בהן בצד של המתכת לכן אינו חייב בטבילה, אלא סובר דכיון שמכח המעמיד יש לכלי שם של כלי מתכת ממילא טעון טבילה.

להלכה: השו"ע פסק כתוס' והרא"ש שחביות אלו פטורות מטבילה, וגם הרמ"א לא העיר בזה, אך הש"ך [ס"ק יב] תמה דכיון שהמהרי"ל [שו"ת סי' נט] והאו"ה [כלל נח סעיף פב] חששו למהר"ם והצריכו טבילה בלי ברכה, יש להורות כן. וכן כתב החכמת אדם [כלל עג סעיף יא].

ביאורים והערות

24. הפרי תואר [ס"ק ז] כתב דלכאורה הפרישה סובר דמייורי בחיתוך ירקות הנאכלים חיים, ומ"מ נקט הפרישה שהחיתוך אינו מחייב טבילה כיון שאינו נחוץ ואינו מוסיף דבר במאכל, וסיים הפרי תואר שאין דעתו נוטה לסברא זו.

קנין הלכה

מראי מקומות

דין מעמיד

יש לדון לדעת המהר"ם מרוטנבורג דס"ל דאזלינן בתר המעמיד, האם זה רק לחדש חיוב מטבילה, דאף שהחבית של עץ, מ"מ מכח החישוקים של המתכת היא מקבלת גם שם של כלי מתכת, או דאזלינן בתר המעמיד אף לפטור ממטבילה, כגון אם תהא חבית העשויה מחוליות של מתכת והיא מחושקת סביב בחישוקי עץ, האם יפטור אותו המהר"ם ממטבילה מכח המעמיד של העץ. ולהלן [סעיף ז] יתבאר שנחלקו בזה הב"י והט"ז, דבב"י מבואר דהמהר"ם פטור בזה ממטבילה ולכן פסק למבול כלי זה בלי ברכה, והובא בש"ך [ס"ק יג], והט"ז [ס"ק ח] חלק ונקט דאין כח במעמידי העץ להפקיע שם כלי מתכת מעיקר הכלי. ובעיקר גידון דהכל הולך אחר המעמיד ראה הערה²⁵.

סעיף ז

מקור הדין הוא בטור בשם הסמ"ק, והפוסקים דנו באיזה אופן עשויה כוס כסף זו המחוברת בכלי עץ, ונאמרו בזה כמה אפשרויות:
 א. הב"י מפרש דאיירי בכוס של חוליות כסף אשר כלי העץ מחברין ומעמידין מבחוץ. [וכשכתב הטור "אבל מבחוץ לא", כוונתו איפכא, בכוס של חוליות עץ אשר הכסף מעמידין מבחוץ].²⁶
 ב. הט"ז מפרש דאיירי בכוס כסף אשר נתון בתוך כוס של עץ, והכוס החיצון נראה קצת גם מבפנים, [לכאורה כוונתו שהיא גבוהה יותר ולכן היא נראית מבפנים] ולכן היא גם נחשבת כמעמיד, ונקט הט"ז דכאשר הכוס הפנימי של כסף והיא עיקר ההשתמשות של הכוס טובל בברכה, ואין המעמיד החיצוני של העץ גורע שלא לברך. וכאשר הפנימי של עץ והחיצון של כסף והוא מעמיד, החמיר הטור לטובלן בלי ברכה [וכנראה מיירי שהיין שבכוס נוגע גם בכלי החיצון].
 ג. הש"ך [ס"ק יג] כתב שבכוס העשויה חוליות של כסף והעץ מעמידה מבחוץ, טובל בלי ברכה כמש"כ הב"י, דלפי המהר"ם דס"ל דאזלינן בתר המעמיד ה"ז מפקיע מהכלי שם כלי מתכת. וכתב הש"ך שהשו"ע שכתב בסתמא דכוס

ביאורים והערות

25. בשני מקומות מצינו מחלוקת תנאים אם הולכין אחר המעמיד: א) בגמ' שבת [דף טו:]: דעת ר' מאיר דכלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר וסתם את הנקב, דינו ככלי מתכת כיון שהכל הולך אחר המעמיד, ורבנן פליגי. ב) בגמ' שבת [דף נט:–ס.]: הובאה ברייתא בטבעת של אלמוג וחותרמה של מתכת, שר' נחמיה מטמא משום החותם, וחכמים מטהרין משום דהכל הולך אחר המעמיד. ועיין תוס' [שבת דף טו: ד"ה ורבין] שכתבו דמה שלא הביאו בסוגיא שם את דברי חכמים דר' נחמיה [דף ס.], הוא משום ששני נידונים חלוקים הם, בדף ס. איירינן במעמיד המעמיד את גוף הכלי, ובזה מסתבר טפי לילך אחר המעמיד, ואילו בדף טו: אין הטפת האבר מעמידה את הכלי אלא את המאכל הנתון בתוך הכלי, ובזה רק ר' מאיר סובר דאזלינן בתר המעמיד וחכמים פליגי. והובאו דברי תוס' אלה בביאור הגר"א [ס"ק יט].

ולענין פסק הלכה, בנידון הראשון של מעמיד המעמיד את גוף הכלי, כתב הגר"א שהרמב"ם [פ"ד כלים] פסק כחכמים שהולכין אחר המעמיד, וכן נקט המהר"ם מרוטנבורג [שו"ת ד"פ סי' תרנא, הובא במרדכי ע"ז סי' תתנט], וכן נקט הגר"א שם. והרא"ש [פ"ה ע"ז סי' לה] הניח דין זה בספק, דמצד אחד יש לנו לפסוק כחכמים, דרבים נינהו וגם סתם משנה [פ"ג כלים] כוותייהו, ומאידך סתם משנה דשבת [דף נז.]: כר' נחמיה דאזיל בתר החותם ולא בתר הטבעת.

גם לענין המעמיד מהסוג השני בכלי זכוכית שניקב וסתמו באבר, כתב הגר"א [שם] דאף שלכאורה היה לנו לפסוק כחכמים דר"מ דרבים נינהו, מ"מ מצינו שהמרדכי פסק גם בזה דאזלינן בתר המעמיד.

והנה בגוף הדין של מעמיד מהסוג הראשון עיין בחזו"א [כלים סי' יז ס"ק יג] שהקשה מכמה דינים המובאים במשנה דכלים דלא הלכו אחר המעמיד, ולמד מזה שרק כאשר יש למעמיד חשיבות גדולה אזלי רבנן בתריה, ולפי"ז סבר לומר דחבית העשויה חוליות עץ ומחושקת מתכת מסייב לא אזלינן בה בתר המעמיד, אך עיי"ש [ס"ק טו] שהביא שבתוס' ע"ז [דף עה:]: וברא"ש [שם] מפורש שמחלוקת התנאים במעמיד מתייחסת גם לחבית כזו, והניח בצ"ע. ועיין עוד בשו"ת חת"ס [סי' רו וסו"ס ריד, והובא בפ"ת יו"ד סי' רא סוס"ק י וס"ק לב].

26. ומסיק הב"י דבשני האופנים טובל בלי ברכה, והט"ז [ס"ק ט] תמה דא"כ הטור סותר דברי עצמו, שבחבית של עץ וחישוקי מתכת פטר מטבילה, ולמה כאן בכוס עץ וחישוקי כסף חייב בטבילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה, לא איירי באופן הנ"ל שהעץ מעמידו ובלעדיו לא היתה צורת כוס כלל, אלא השו"ע מירי באופן שהכוס הוא כהלכתו אלא שהוא מחובר בכלי עץ.

ברמ"א מובאים ארבעה נידונים:

[א] ריחיים של פלפלים שבתוך העץ יש ברזל קבוע שמוחנים בו צריך טבילה, קמ"ל דאף שהכלי בכללותו של עץ, מ"מ אם יש בו חלק של מתכת וחלק זה הוא עיקרי שבו מוחנים, הרי זה מחייב טבילה בברכה.

ולענין ריחיים של קפה [שאינן הקפה ראוי לשתייה בלי בישול], כתב רע"א שנראה שהדבר תלוי במחלוקת הט"ז והש"ך [לעיל סעיף ה], דלהט"ז [ס"ק ז] טוב לטבולו בלי ברכה, ודינו כסכין של שחיטה, ולהש"ך [ס"ק יא] פטור מטבילה כיון שאין הריחיים האלו ראויים לשמש מאכל אחר. והפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק ו] כתב דגם להש"ך טובל בלי ברכה, וכנראה סובר שריחיים של קפה ראויין למאכל אחר].

[ב] עוד כתב הרמ"א משפך של ברזל וכן ברזל של ברזל טעון טבילה. עיין בהגר"א [ס"ק יח] שקמ"ל דאף שאולי הם כלים שאין בהן בית קיבול מ"מ צריכין טבילה, דגם לענין טומאה איתא [פי"א כלים מ"א] דפשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה.

[ג] דוקא כשעיקר הכלי של מתכת, אבל אם עיקר הכלי של עץ ורק מעט ברזל קבוע בו ואפשר להשתמש בכלי גם בלי הברזל הזה, פטור מטבילה.

עיין בהגר"א [ס"ק יט] שציין מקור לזה בדיני טומאת כלים [פי"ג כלים מ"ו] דעץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את העץ טהורה.

ועיין להלן בסמוך בסיכום השוואת דיני טבילת כלים לדיני טומאת כלים.

[ד] כלי המתוקן ביתידות [מסמרים] של ברזל, ובלי היתדות לא היה אפשר להשתמש בו והם מבפנים צריך טבילה. טעמו של הרמ"א הוא שהואיל והיתדות מעמידות את הכלי לכן יש להן חשיבות ואינן בטילות לגבי העץ, וה"ז ככלי שחלק ממנו עץ וחלק ממנו מתכת דחייב בטבילה, ומשמע ברמ"א דטובל בברכה.²⁷ [וסברת התוס' שפטור במעמיד של מתכת משום שהוא מבחוץ ואינו נוגע באוכל לא שייכא הכא, שהרי היתדות הן מבפנים].²⁸

השוואת דיני טבילת כלים לדיני טומאת כלים

בתוס' [ע"ז דף עה: ד"ה והילכתא] דנו בדיון חבית של עץ ומעמידה של מתכת, וכתבו דאפילו למ"ד הכל הולך אחר המעמיד, מ"מ לענין טבילת כלים בעינן שהמתכת תשמש ממש את האוכל, וכן כתב הרא"ש. וכתב הגר"א [ס"ק יט] שמבואר מזה דבעלמא מדמין דין טבילת כלים לדיני טומאה [פרט לסברת התוס' הנ"ל דבכלי סעודה הולכין אחר מקום התשמיש].²⁹

ביאורים והערות

27. ואף שהובא לעיל דהרא"ש [פ"ה ע"ז סי' לה] הניח בספק אי קיי"ל דהכל הולך אחר המעמיד, וא"כ יש לשאול שיטבול בלי ברכה, אפשר שהרמ"א סובר דכיון שהיתדות האלו נחוצות לכלי לכן הוי ככלי שמורכב מעץ ומתכת.

28. אמנם בדרכי תשובה [סוס"ק סג] הביא מספר יד יוסף שכתב דכלי המתוקן ביתידות הוא ספיקא דינא, וטובל בלי ברכה, ועיין בהגהת יד אפרים שהביא משו"ת בית יהודה שכתב דדף שעורכין עליו עיסה והוא מחובר במסמרות והעיסה נוגעת במסמרות יש להסתפק אם זה כמעמיד של ברזל, וכתב היד אפרים דנראה דאין זה נחשב שמשמש במסמרים משום שהמסמר תחוב בעץ והעיסה נוגעת בו, וסיים דלא ראינו מי שהצריך טבילה כלל. וצ"ע שהיד אפרים לא הזכיר כלל את דברי הרמ"א שחייב טבילה בברכה בכלי המתוקן ביתידות.

29. ועיין בהגר"א [לעיל ס"ק טז] שמבואר ממנו דהך סברא של התוס' [דלענין טבילת כלים אזלינן בתר מקום התשמיש] אינה רק סברא לפטור מטבילה, [דאף שיש לכלי תואר של כלי מתכת משום המעמיד, מ"מ פטור מטבילה כיון שאין האוכל נוגע במתכת], אלא זו גם סברא לחייב בטבילה בכלים המצופים מתכת, שלענין טומאה אמרינן דציפוי המתכת בטל לעיקר הכלי ואינו נידון ככלי מתכת, ואילו לגבי

קנין הלכה

מראי מקומות

ולכן כתב הגר"א [שם] דכשם שאמרו [פ"ג כלים מ"ו] דמתכת המשמשת את העץ טהורה, ה"נ במשפך של עץ ורק מעט ברזל קבוע בו ואפשר להשתמש בלעדיו פטור ממבילה, שהמתכת במילה לעץ.

וע"ע בהגר"א [ס"ק יח] דמשמע דמה שחייבו במבילה כלי מתכת שאין בהן בית קיבול הוא משום שגם לענין טומאה, כלים אלו מקבלין טומאה.³⁰

והנה בשו"ת שב יעקב [הובא בהגהת יד אפרים על סעיף ה] דן על הקדירות של מתכת הקבועות בתנור בית החורף דלא נהגו לטבולן. וכתב בזה שני טעמים, והטעם העיקרי הוא משום שכלים אלו נעשו ע"מ לחברן לתנור, והתנור קבוע בקרקע, והוי כלי שנעשה לשמש עם הקרקע, וכשם שלענין טומאה אין כלי זה חייב, כן הוא לענין טבילה כלים. ועיי"ש ביד אפרים שהסכים לזה לדינא, וכתב דנראה שמה"ט אין נוהגין לטבול יורות גדולות של נחושת שקובעין בבתי מכירת היין, משום שנעשו לשמש עם הקרקע.

וע"ע בבינת אדם [אות סו] דמשמע שמסכים לעיקר הדין דכל שאינו מקבל טומאה משום שנעשה לשמש עם הקרקע אינו טעון טבילה, אך האריך שם שמשונה דמקואות גבי אביק מוכח שאם הכלי היה כלי גמור קודם שנקבע בקרקע, לא מהניא קביעתו בקרקע שלא יקבל טומאה, אף כשנעשה מתחילה לכך, ורק כלי שלא נגמר קודם חיבורו לקרקע אינו מק"ט אם נעשה לשמש עם הקרקע.

ובשו"ת מהר"י אסאד [יו"ד סי' רמז] וכן בחידושי חת"ס [יו"ד סי' קב] פקפקו על דברי השב יעקב ועל מה שדימה דיני טבילה כלים לדיני טומאה וטהרה של כלים.³¹

סעיף ח

מקור הדין שהשואל כלי מנכרי פטור ממבילה מובא בגמ' [ע"ז דף ע"ב:] אמר ר"נ לא אמרו אלא בלקוחין, וכמעשה שהיה [בכלי מדין], ופירש"י שהכלים נחלטו בידי ישראל.

וכתב הרשב"א [תורת הבית הקצר בית ד שער ד] דה"ה דכלים שכורים פטורים ממבילה.³²

שאל כלי מן הגוי לעולם

עיי' ט"ז [להלן ס"ק יח] שכתב שהעצה שנתן השו"ע [להלן סעיף מ] למי ששכח לטבול כלי מערב שבת, ליתנו לגוי במתנה

ביאורים והערות

טבילת כלים חייבו במאני דקוניא שהם כלי חרס מצופים מתכת, הואיל ותשמישו בהציפוי מבפנים.

30. והנה הרמ"א [סעיף ה] פסק דכיסויי קדירה צריך טבילה, ומקורו באו"ז ובהג"א, ויש לשאול [וכן הקשה בספר חלקת בנימין בכיבורים על דברי הרמ"א האלון] דבמשנה בכלים [פ"ד מ"ג] איתא דכיסויי הכלים אינם מקבלין טומאה, כיון שאין להם שם בפ"ע, וכן פסק הרמב"ם [פ"ט כלים ה"ו], ולמה טעונין טבילה. ואולי י"ל ע"פ דברי הגר"א [ס"ק טז] המובאים בהערה הקודמת, שלענין טבילת כלים התשמיש מחייב אף שציפוי המתכת בטל לעיקר הכלי, וי"ל דה"נ אף שאין לכיסוי חשיבות ושם בפ"ע, מ"מ כיון שהוא משמש לאוכל טעון טבילה.

31. ולכאורה דבריהם צ"ע דהא תוס' [ע"ז ע"ב:] והרא"ש והמהר"ם קישרו דיני מעמיד בטבילת כלים לדיני טומאה. וי"ל דלענין מעמיד שאני, שזו הגדרה כללית בשם הכלי, אי חשיב כלי עץ או כלי מתכת, בזה אכן ילפינן מדיני טומאת כלים, אך דינים פריטיים בטומאה כגון הא דכלי העשוי לשמש עם הקרקע אינו מק"ט, י"ל שאינו שייך לדיני טבילת כלים.

32. כתב הגר"א [ס"ק כ] דאם היה שורש הדין מגזירת הכתוב דבעינן לקוחין היינו מחייבים גם בשכורים, דשכירות ליומיה ממכר הוא כמבואר בגמ' [ב"מ דף נו:], אבל השתא שהילפותא היא כמעשה שהיה בכלי מדין, בעינן דוקא שיהיה חלוט ביד הישראל ולא בשכירות. ואם ישראל השכיר כלי לגוי מסתבר דלא אמרינן שכירות ליומיה ממכר הוא לחייב טבילה לכשיוחזר הכלי לישראל, וכעין מה שכתבו תוס' [ע"ז דף ע"ב:] סוד"ה אין לענין ישראל שמשכן כלי לגוי, דאף להך צד שמשכנתא כזביני אין בכה"ג חיוב [ועיי' לקמן סעיף יא].

קנין הלכה

מראי מקומות

ולחזור ולשאול ממנו אינה אלא עצה לפי שעה, דהיינו לאותה שבת או עד שימצא מקוה למבול בו את הכלי, אבל אין לעשות כן לעולם דהיינו שישאל את הכלי מן הגוי לעולם, דכיון שישתקע ביד הישראל הוי כלקוח בידו וחייב בטבילה, [ודימה זאת לנכרי שמשכן כלי לישראל ודעתו לשקעו]. ועוד דמסתבר שכשם שחייבו טלית שאולה בציצית אחר ל' יום דנראה כשלו, ה"נ הכא נראה כשלו.³³ אמנם הכנסת הגדולה [הגהת ב"י אות יח, הובא בהגהת רע"א על הרמ"א סוף סעיף א] הביא בשם מהר"י זאבי שכתב לענין חבילות גדולות של חרס מצופות אבר שמכניסין בהן י"ן, דאין להן תקנה כי אם ע"י הערמה שיתנם לגוי במתנה ויחזור וישאל ממנו, מבואר דעשה כן באופן קבוע ולא רק לפי שעה.

בלים שאינם עומדים לאכילה

כתבו הפוסקים שאם ישראל קנה מגוי סכין שראוי לאכול בה, אך הוא מויעדה לשימוש אחר כגון לחתוך בה קלפים, אין הוא חייב בטבילה. והוסיף בספר או"ה [כלל נח דין פג] שאפילו אם קנאו לצורך סעודה, מ"מ אם נמלך לייעדו לקלפים פטור מטבילה.

שימוש עראי בכלי שאינו כלי סעודה

אמנם כתב האו"ה [שם דין פט] דאסור להשתמש בסכין זו לצורך סעודה אפילו באופן עראי, והביאו הרמ"א.³⁴ ומשמע מסתימת דברי הרמ"א שטבילה זו פוטרת את הכלי מטבילה גם אם אח"כ ימלך להחזיקו לכלי סעודה, או שיקנהו ישראל אחר לצורך סעודה, ומשמע שיש בזה חיוב טבילה מן התורה. הפרי חדש [ס"ק יט] חלק על האיסור והיתר ונקט דכל כלי שאין רגילים להשתמש בו לסעודה אינו חייב בטבילה אף אם בא להשתמש בו דרך עראי, ומעמו דאזלינן בתר רוב תשמישו של הכלי.³⁵ גם בתשובת שב יעקב [ח"א סי' לא הובא בפת"ש ס"ק י] הביא בתורת סניף את הטענה של הפר"ח דאזלינן בתר רוב תשמישו של הכלי. אמנם הש"ך והט"ז נקטו בפשיטות כהרמ"א, וגם החכמת אדם [סעיף ז] כתב בפשיטות דחייב טבילה, ומשמע דטובל בכרכה, וגם משמע שטבילה זו פוטרת את הכלי מטבילה גם אם אח"כ ימלך להחזיק את הכלי לסעודה.

ישראל שקנה מנכרי סכין לקלפים וקנאו ישראל אחר ממנו לסעודה

כתב הב"י והרמ"א שאם ישראל קנה מגוי סכין והחזיקה לצורך קלפים ולכן לא טבלה, ואח"כ קנאה ממנו ישראל אחר לצרכי

ביאורים והערות

33. לכאורה נראה דמה שהתיר הט"ז בעושה כן לפי שעה, היינו דוקא כשאומר לגוי מתחילה ששואל ממנו לזמן, או ששואל ממנו בסתמא ודעתו להחזיר אחרי השבת או אחרי שימצא מקוה, אבל אם ישאל לעולם שלדעת הט"ז אינו פטור מטבילה, מסתבר שאף לשבת אחת אינו פטור.

34. דין זה מדוייק בדברי ההג"א על הרא"ש [סי' לה], שכתב דאם שאל מישראל סכין העומד לקלפים, והשואל משתמש בו לסעודה פטור "שהרי שאל הוא בידו", משמע שהבעלים עצמו חייב אם משתמש בסכין זו לסעודה אפילו באופן עראי. וע"ע לעיל [סעיף ה] בדרכי משה [ס"ק ה] שכתב לגבי סכין שחיטה דמהר"ש נהג לטובלו, וסיים הד"מ דטוב לאכול בו מתחילה קודם שטובלו, ומשמע שאוכל רק באופן חד פעמי ואפ"ה הט"ז מועיל לקבוע בו שם כלי סעודה. [ומזה מוכח לכאורה שגם שימוש חד פעמי מחייב טבילה, ודלא כמש"כ בערוך השולחן [סעיף מא] דמה שחייב הרמ"א בשימוש עראי, הוא כשבאופן תדיר משתמש בו דרך עראי אך שימוש חד פעמי מותר, וכאן משמע שאפילו שימוש חד פעמי מהני].

35. וכתב הפר"ח ראייה לזה דהא לענין הגעלת כלים מצינו כמה פוסקים הסוברים דאזלינן בתר רוב תשמישו של הכלי, ומעתה י"ל דאף החולקים בהגעלת כלים וסוברים דלא אזלינן בתר רוב תשמישו, הוא משום דסו"ס הכלי בלע איסור משתמש כלי ראשון, ומה יועיל לן שבעלמא תשמישו בכלי שני, אבל לענין טבילת כלים אין טענה זו שייכת, וא"כ מסתבר שלכו"ע אזלינן בתר רוב תשמישו.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעודה, חייב השני במבילה, וכן כתב מהר"י בי רב. 36

ישראל שקנה מנכרי בלי לסעודה והשאילו לחבירו

כתב השו"ע [ומקורו בתוס' ע"ז דף עה: ד"ה אבל] שאם ישראל קנה כלי סעודה מנכרי והשאילו לאחר חייב השואל במבילה, כיון שכבר בא חיוב מבילה ביד הראשון. ומשמע מסתימת הדברים שמבילתו של השואל תפטור גם את הבעלים ממבילה, והיינו שיש בזה חיוב מן התורה, [ולא אמרינן שחיובו של השואל אינו אלא מדרבנן].

ישראל שקנה סכין לקלפים ושאל ממנו ישראל אחר לסעודה

הפוסקים נחלקו בישראל שקנה סכין מגוי לצורך קלפים והשאילו לישראל אחר לצורך סעודה:

- א. בהגהות אשר"י [על הרא"ש פ"ה ע"ז סי' לה] פטר בזה ממבילה, שהרי לא נתחייב הסכין ברשות הראשון, ומשום השני ג"כ אין חיוב שהרי שאל הוא בידו, וכך הביא השו"ע [סעיף זה].
- ב. באיסור והיתר [כלל נח דין פט הובא בט"ז ס"ק י ובש"ך ס"ק טז] כתב דחייב השואל לטובלו, דגם כלי זה נתחייב במבילה ביד הראשון אם היה בא להשתמש בו אפילו דרך עראי [וכפי שנתבאר לעיל ונפסק ברמ"א], ולכן גם השני חייב במבילה.

וכתבו הט"ז והש"ך שיש לחוש לסכרת האו"ה ולטובלו בלי ברכה, אמנם אם מעתה ימלך הישראל הראשון לצורך הסעודה, או שיקנהו ישראל אחר לסעודה, יצטרך מבילה שנית בלי ברכה, שהרי לפי הג"א לא הועילה המבילה הראשונה כיון שהיה פטור ממבילה, ומאידך יש להזהיר שלא לברך כיון שלפי האו"ה הועילה המבילה הראשונה.³⁷ והחכמת אדם [כלל עג ס"ח] כתב שלענין כלי זכויות שמבילתן רק מדרבנן, יש לסמוך ולהקל לעת הצורך להשתמש בו השואל בלי מבילה.

וכתב בחידושי חתם סופר [ס"ק ז] והובאו בשו"ת מגמת יצחק [ח"ח סי' ע], שאם הבעלים לא ישאל את הכלי אלא יתנהו במתנה ע"מ להחזיר, חייב השואל במבילה לכל הדיעות.

כלים העומדים לסחורה

כתב הב"י הנראה דחנווני שקנה מגוי כלים ע"מ למכרם אינו חייב במבילה, כיון שלגביו הוו כלים שמיועדים לחיתוך קלפים וכיו"ב דאינם כלי סעודה כלל, ולכן כתב דהשואל מן החנווני כלים אלו לסעודה פטור מלמבול לפי הג"א. [ולפי האו"ה הנ"ל חייבים כלים אלו במבילה וכנ"ל, והטעם כיון שאם החנווני היה בא לאכול מהן עראי היה חייב, והובאו דברי הב"י בט"ז ס"ק י]. ונמצא שלפי חידושו של הב"י גם אם החנווני טבל את הכלים לא הועילה לו המבילה לפי הג"א, שהשו"ע והרמ"א פסקו כמותו. ולפי האו"ה הועילה המבילה, ומעתה כתב הט"ז [ס"ק י] שכאשר יקנה אדם אחר את הכלי מהחנווני, יזהירו החנווני שלא ימבילו בברכה.

ביאורים והערות

36. דין זה פשוט טפי מהדין הקודם שישראל שיש בידו סכין של קלפים שקנאו מגוי אסור להשתמש בו לאכילה אפילו באופן עראי, וא"כ כל שכן שאם מעתה ייחד את הסכין לסעודה יתחייב במבילה, וה"ה כאשר ישראל אחר קנאו ממנו לצורך סעודה.

37. ומשמע מהט"ז [ס"ק י] שהאיסור והיתר חייב בזה במבילה מן התורה, דאם היה החיוב רק מדרבנן, א"כ כשחזר הבעלים ונמלך לעשותו כלי סעודה או שמכרו לאחר לסעודה נתחייב מן התורה, וצריך לטובלו שנית גם לפי האו"ה וא"כ למה לא יברך.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב בחידושי חתם סופר [ס"ק ז] דיש עצה להמנע מהספק הנ"ל, והוא אם החנוני לא ישאיל את הכלי לשואל אלא יתנהו לו במתנה ע"מ להחזיר, שבוה פשוט להחת"ס דאף לפי הנ"א חייב המקבל בטבילה. עוד עצה נתן החת"ס לחנווני [שהחזיר לו הכלי שנעשתה בו טבילה מסופקת] לעשות הערמה וליתן את הכלי במתנה לגוי ולחזור ולקנותו ממנו, ומעתה מחוייב הוא בודאי בטבילה בברכה.

כלים בבית מלון או מסעדה אי הוו ככלי סחורה

יש מהאחרונים שנקטו דכשם שפטר הב"י כלי סחורה מטבילה וגם השואל פטור, ה"נ מותר לאכול בבית מלון או במסעדה [לפי הג"א שפטר מטבילה, ולא לפי האו"ה שהובא בט"ז סק"י ובש"ך ס"ק ט] משום שכלים אלו נועדו לצורך סחורה, והאורחים האוכלים הוו כשואלים את הכלים וגם הם פטורים [כן כתב בדרכי תשובה ס"ק ע]. אמנם בשו"ת לבושי מרדכי ובשו"ת אג"מ [יו"ד ח"ג סי' כב] ובשו"ת מנחת שלמה להגרש"ז אויערבאך [ח"ב סי' סו] נקטו שחייב בטבילה. ולכאורה הטעם משום שהאורחים אוכלים אצלו בבית המלון או במסעדה, ואין נפק"מ בין אם הבעלים עצמו אוכל או מאכיל לאורחיו.

בית חרושת ליין הממלא בבקבוקים שקנה מגוי

האחרונים נקטו דרשאי בעל בית חרושת למלא אוכלין ומשקין בתוך כלים שקנה מגוי, דכלים אלה אינם עומדים אצלו אלא לסחורה.

קנה כלי כדי ליתן מתנה

לפי הב"י שנקט שכלים העומדים אצל האדם לסחורה ולא לאכילה אינם כגדר כלי סעודה, הורו פוסקי זמננו דה"ה שהקונה כלי ע"מ ליתנו במתנה לאחר לא מתחייב הכלי בטבילה ולא יועיל לטובלו [עיין מנחת שלמה ח"ב סי' סו אות כ]. ובשם הגר"ש אלישיב זצ"ל הביאו שלענין כלי זכוכית יש להקל שתועיל טבילתו של הנותן.³⁸

ויש שרצו ליתן עצה שיזכה הנותן את הכלי למקבל בקנין ויטבלנו עבורו בברכה, שהרי אצל המקבל הוי כלי סעודה. ובשו"ת מנחת שלמה [שם] כתב דאין לברך בכה"ג שמא גם המקבל לא ישתמש בו אלא יתנהו במתנה לאחר או יחליפנו בחנות.

סעיף ט

מקור הדין הוא בגמ' ע"ז דף עה:, ושם מבואר דכאשר נראה שדעת הגוי לשקע את המשכון ביד הישראל ה"ז חייב בודאי בטבילה, והיכי שאין הדבר מבורר, נסתפקו בגמ' ולא נפשטה הבעיה.

להלכה: פסקו הרשב"א [תורת הבית בית ד שער ד] והר"ן להחמיר מספק דאורייתא, וכן פסק באו"ה [כלל נח דין צא], והרמב"ם [פי"ז ה"ו] פסק לקולא שא"צ לטבול את הכלי שקיבל כמשכנתא, וכתב הר"ן שהרמב"ם איזל לשיטתו שכל עיקר חיוב הטבילה הוא מדברי סופרים. ולהלכה פסק השו"ע שטובל בלי ברכה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ובכלי זכויות, כתב הפר"ח [ס"ק כו והובא בפת"ש ס"ק יא] דיש להקל, ובדרכי תשובה הביא בשם הערך השולחן לחייב גם בכלי זכויות.

הספק דמשכנתא

יש לדון האם צד הספק שמשכנתא חייב, הוא מן התורה:

(א) בלשונות הרשב"א והר"ן והאיסור והיתר שכתבו להחמיר בספק דמשכנתא משום דהוי ספק דאורייתא, משמע שלהך צד שמשכנתא כזביני ה"ז חיוב מן התורה.

אמנם במהרש"א [ע"ז דף עה: על תוס' ד"ה אי] כתב דטעם החיוב במשכנתא כזביני, הוא משום דמיחזי כשלו שמא ישתקע בידו, ומשמע שאין זה חיוב דאורייתא.

גם במג"א [סוף סי' תמא] מבואר דצד החיוב של משכנתא הוא משום דנראה כשל הישראל ומשמע שזה מדרבנן, [ועיי"ש במג"א דנראה דאף כשדעתו של הגוי לשקע המשכון ביד ישראל אינו חייב אלא מדרבנן].

(ב) עיין ביאור הגר"א [ס"ק ל] שהביא מהגמ' [פסחים דף לא:]: דישאל שקיבל משכון מנכרי אינו קונה משכון [וה"ה נכרי שקיבל משכון מישראל], ואפילו הכי נסתפקו בגמ' אי משכנתא כזביני. וכתב הגר"א שלענין טבילת כלים אין העיקר תלוי בקנין אלא בזה שהכלי נחלט ביד הישראל, וכמעשה שהיה, [ולכן השוכר כלי מנכרי פטור ולא אמרינן דשכירות ליומיה ממכר הוא]. ולענין משכנתא צ"ל דכיון שהישראל משתמש בו כשלו, וגם אפשר שלבסוף יחלט בידו לכן כבר עכשיו הוי כתחילת החלטתו של הכלי בידו.

והש"ך [ס"ק יט] נקט שהספק בגמ' הוא רק כשיש ספק אולי ישקענו הנכרי בידו, אך אם ברור שאין דעת הגוי לשקענו בידו פשוט שפטור, וביאר בהגהת חת"ם שדעת הש"ך כהמהרש"א [שם] שחיוב הטבילה במשכנתא הוא משום דנראה כשלו, שמא ישקענו בידו.³⁹

ביאורים והערות

39. והנה בספר איסור והיתר [כלל נח דין צא הובא בד"מ ס"ק ח] כתב שתי הלכות מחודשות:

[א] אם הישראל טבל את הכלי הממושכן ולבסוף אכן נשתקע בידו, אינו צריך טבילה [אף אם בזמן הטבילה לא היה ברור כלל שישתקע בידו].

[ב] אם הוסיף הישראל מעות כדי לקנות את הכלי הממושכן בידו צריך טבילה שנית ובברכה, דאדעתא דהכי לא טבלו מעיקרא. [הד"מ לא העתיק מהאו"ה שמברך, אך הש"ך [ס"ק כ] העתיק כן וכן הוא לפנינו באו"ה].

ותמה הפר"ח על הדין השני דאמאי טובל בברכה, והרי להך צד שמשכנתא כזביני כבר נטבל הכלי אחר שבא לרשות ישראל. והחכמת אדם [כלל עג דין ב] תמה על הסברא של האו"ה דאדעתא דהכי לא טבל, דמה בכך שלא נתכוין לכך והרי טבילת כלים א"צ כוונה. גם הדין הראשון של האו"ה צריך ביאור, למה פטר מלטבול שנית אם נשתקע הכלי בידו, והרי להך צד שמשכנתא אינה כזביני ה"ז כאילו לא טבל. [ואכן מהרי"ל פליג ומצריך לטבול שנית וכן פסק הרמ"א].

ונראה מזה שהאו"ה נקט שצד החיוב במשכנתא הוא משום דנטילת המשכנתא הוא כעין תחילת הגוביינא של הכלי, והוי כעושה בו חצי קנין אשר יתכן ויהא תחילתו של קנין עתידי. ולכן נקט האו"ה דגם להך צד שמשכנתא אינה כזביני ופטור מלטבול, מ"מ אם טבל את הכלי ולבסוף נשלמה הגוביינא אין מתייחסים לטבילה שהיתה כטבילה ריקנית אלא הטבילה הועילה גם לזמן שנשלמה הגוביינא, כיון שהיתה טבילה במצב זה של תחילת גוביינא. וכל זה כאשר אכן נשלמה הגוביינא הראשונה והכלי נחלט בידו מכח המשכנתא הראשונה. אך כאשר הוצרך הישראל להוסיף מעות נמצא שעשה קנין חדש עם הגוי ולא נשלמה הגוביינא הראשונה, ואיגלאי שלא היה כאן מצב של תחילת גוביינא, ולענין קנין החדש לא הועילה טבילתו הראשונה כלל [וזו הכוונה דאדעתא דהכי לא טבל], ומעתה מחוייב הוא בטבילה מחדש בברכה, אמנם להלכה לא קיי"ל כשני הדינים הנ"ל של האו"ה.

קנין הלכה

מראי מקומות

החיוב למבול מספק כשרואה שאין דעת הגוי לשקעו

- הפוסקים נחלקו אם הך צד שמשכנתא כזביני וחייב למבול, הוא גם כשרואה הישראל שאין דעת הגוי לשקע את המשכון בידו:
- א. הט"ז [ס"ק יא] נקט שאף באופן זה נסתפקו בגמ' אי משכנתא כזביני, ולהלכה צריך טבילה מספק, וכן כתבו הב"ח והפר"ח.
- ב. הש"ך [ס"ק יט] כתב שאם ברור שאין דעת הגוי לשקעו פשוט שא"צ למבול, וכתב שלמד כן מתוס' [ע"ז דף עה:].⁴⁰

מבל את הכלי מספק ואח"כ נשתקע בידו

כתב הרמ"א דאם מבל את הכלי הממושכן בידו ואח"כ נשתקע בידו, חוזר וטובלו שנית בלי ברכה. מקור הדין הוא במהרי"ל [תשובה סי' ס], וזה דלא כהאו"ה [כלל נא דין צו] שפטר מטבילה שנית.

מבל את הכלי הממושכן ואח"כ הוסיף מעות וקנאו מהגוי, ש"ך ס"ק ב

כתב הש"ך בשם ספר או"ה שאם מבל את הכלי הממושכן, ואח"כ הוסיף הישראל מעות וקנאו מהגוי, חוזר וטובלו בברכה. והפר"ח והחכמת אדם [כלל עג דין ב] תמהו על האו"ה והש"ך, ונקטו שחוזר וטובל בלי ברכה [ועיין לעיל בהערה ביאור שיטת האו"ה].

פְּעוּת י

מקור הדין של השו"ע הוא בתוס' ע"ז דף עה: ד"ה אי וברא"ש שם סי' לה. ועיי"ש דיש שרצו לומר דלמ"ד אומן קונה בשבח כלי יתחייב בטבילה, דכאשר ישראל משלם לאומן וקונה ממנו את השבח, ה"ז כישראל הקונה כלי שיש לנכרי שותפות בו,⁴¹ וע"ז באו התוס' והרא"ש לחלוק, דכיון שהנסכא או הכלי השבור שייכים לישראל, והנכרי אינו אלא אומן לתקנו, לכן שם הישראל עליו ואינו דומה למעשה כלי מדין.

והרמ"א הביא דיש חולקין ומחייבין בטבילה, וזו דעת הריצב"א המובאת בטור. והנה הריצב"א כתב טעמו משום דהכל הולך אחר המעמיד, ולא הביא כלל את הסברא של אומן קונה בשבח כלי, אמנם הש"ך [ס"ק כא] הביא את דברי היש"ש [פ"ט ב"ק סעיף כב] שכתב דסברת הריצב"א נסמכת על הא דאומן קונה בשבח כלי, וכן כתבו הט"ז [ס"ק יב] והגר"א [ס"ק כה].⁴² ובעיקר דברי הריצב"א דהכל הולך אחר המעמיד, פירשו בב"י ובר"מ [ס"ק ט] שמדובר אף באופן שהאומן הגוי לא נתן כלל מתכת משלו אלא רק תיקן את הנקב, [ואינו דומה לסוגית מעמיד [שבת דף טו:]] שכלי זכוכית שניקב והטיף לתוכו אבר.

ביאורים והערות

40. וכתב בהגהת חת"ס דכוונת הש"ך לתוס' [שם ד"ה אי], לפי ביאור המהרש"א [שם] שכתב דטעם הך צד דמשכנתא כזביני הוא משום דנראה כשלו כיון שיתכן שישקענו בידו, ולמד מזה הש"ך שאם ברור שלא ישקענו פטור.
41. ועיין בהגר"א [ס"ק כז] שלמד מדברי תוס' שכלי שישראל ונכרי שותפין בו וקנאו ישראל חייב בטבילה.
42. ולכאורה כוונת היש"ש והגר"א לומר דבעינן לשתי הסברות, דלולי סברת אומן קונה בשבח כלי אין מקום לילך אחר המעמיד, כיון שעיקר הכלי של ישראל והגוי אינו אלא כפועל שלו. ופשוט שאם הנכרי אינו קבלן אלא פועל שכיר אין הכלי צריך טבילה, דבפועל שכיר אין אומרים דקונה בשבח כלי כמבואר בגמ' [ב"מ דף קיב:], אלא דאף שאומן קונה בשבח כלי מ"מ שם הישראל עליו, כסברת התוס' והרא"ש, ולזה הוצרך הריצב"א לסברת הכל הולך אחר המעמיד, דמטעם זה חשבינן לכלי כאילו הוא של גוי. [וזה לשון הב"י "וכיון שהכלי אינו עומד בתיקונו אלא ע"י גוי חשיב כאילו הוא של גוי עכ"ל].
- והנה לפי דברי היש"ש והגר"א צ"ל שהריצב"א פסק דאומן קונה בשבח כלי, כדעת הבה"ג המובאת ברא"ש ובב"י, ולא כדעת הרי"ף.

קנין הלכה

מראי מקומות

וה"מעמיד" אינו מתכת של הגוי אלא הגוי עצמו, שמכת תיקונו עומד הכלי.⁴³

מלבד שיטת הריצב"א והנ"ל שהרמ"א חשש לה להצריך טבילה בלי ברכה, כתב הרמ"א ארבעה דינים נוספים:

א. אם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי של גוי צריך טבילה, עיין בה"ג שכתב שהרמ"א למד דין זה מהמרדכי, והפוסקים נחלקו בזה:

א [הש"ך] [ס"ק כב] כתב שבאופן זה צריך הכלי טבילה בברכה, ולא ביאר את הטעם, אמנם בביאור הגר"א [ס"ק כז] מבואר שהטעם הוא דהואיל והגוי והישראל שותפים במתכת של הכלי, א"כ לכו"ע חייב בטבילה, דלא נקרא על הכלי שם ישראל לחוד אלא הוא כלי של שותפות.

ב [הט"ז] [ס"ק יב] כתב דאם המתכת של הכלי שייכת רובה לישראל והגוי הוסיף רק מעט משלו, במל חלקו של הגוי ברוב והוי ככלי שכולו של ישראל.⁴⁴ ולכן כתב הט"ז דלא חייב הרמ"א אלא טבילה בלא ברכה.

ב. נכרי שנתן מתכת לאומן ישראל והאומן עשה ממנה כלי, ואח"כ קנאו ישראל מהנכרי, יטביל את הכלי בלי ברכה. והנה טעם חיוב הטבילה פשוט, דכיון שהמתכת של הגוי והישראל אינו אלא אומן שלו, הרי שם הנכרי נקרא עליו.⁴⁵ ובטעם הא דכתב הרמ"א דאינו מברך על הטבילה, עיין ט"ז [ס"ק יג] שהקשה דבמקור הדין בספר או"ה כתב בסתמא שיטבלנו, ומשמע דיטבלנו בברכה.⁴⁶ וטעמו של הרמ"א שלא לברך הוא משום שחשש לשיטת הריצב"א שנקט דאומן קונה בשבח כלי, ולשיטתו פטור כלי זה מטבילה, וכן כתב הש"ך [ס"ק כג] דמספקא לן שמא אזלינן בתר האומן.⁴⁷

ג. אומן ישראל שקנה מתכת מגוי ועשה ממנה כלי לעצמו אינו צריך טבילה. דין זה פשוט הוא כיון שהנכרי לא היה אלא בעלים של המתכת, אך כל יצירת הכלי היתה אחר שקנאה ישראל אין זה כלי של נכרי כלל.

ד. עוד כתב הרמ"א "או שנתן מקצת מתכות משלו", לפום ריהטא כוונתו שהישראל לא קנה מהגוי את המתכת, אלא היה אומן במתכת של הגוי, אך גם הישראל הוסיף מתכת משלו, באופן זה פטור מטבילה. וכך ביאר הש"ך [ס"ק כד] בביאורו השני, וכתב שהוא עיקר.

אמנם טעם הפטור מטבילה צ"ע, דמה בכך שנתן הישראל האומן מקצת מתכת משלו, סו"ס עיקר המתכת של הנכרי והו"ל כלי של שותפות נכרי, ואי משום שהאומן ישראל, כבר נתבאר לעיל שבמתכת של נכרי ואומן ישראל חייב בטבילה [בלי ברכה]. וכתב הש"ך דצ"ל דס"ל להמרדכי דאין לחייב בשותפות עכו"ם במתכות, אלא כשעשאו העכו"ם ולא כשעשאו אומן ישראל, וצ"ע.

ביאורים והערות

43. וזה דלא כספר או"ה המובא בד"מ [ס"ק ט] שנקט שלא חייב הריצב"א אלא כשהגוי נתן מתכת משלו, דאז יש כאן מתכת של גוי המעמיד את הכלי, אך כשהישראל נתן את המתכת והגוי תיקן לא מיקרי הגוי מעמיד.

44. והוסיף הט"ז דאינו דומה למש"כ המרדכי שאם הגוי תיקן את הנקב במתכת שלו ה"ז חייב טבילה, דהתם ברור שהמתכת של הגוי היא המעמידה את הכלי, שהיא סתמה את הנקב, משא"כ אם עירבו מתכת של ישראל ושל גוי, מנלן שחלק הגוי מעמיד את הכלי. ולענין דינא הוסיף הט"ז דאף בציוור של המרדכי שהמתכת של הגוי סתמה את הנקב אין לחייב טבילה בברכה, כיון שדין זה נובע מהא דהכל הולך אחר המעמיד, ולעיל סעיף ז [ט"ז ס"ק ט] הובאה מחלוקת אי קיי"ל הכי. אמנם לפי הש"ך והגר"א המחייבים טבילה משום שותפות הגוי [ולא אזלי בתר רובא כהט"ז] גם באופן זה צריך טבילה.

45. וכמו שכתבו תוס' איפכא, במתכת של ישראל והאומן נכרי דשם הישראל נקרא עליו.

46. אמנם הד"מ [ס"ק ט] הביא מהאו"ה שטובל בלי ברכה, וכנראה גרס כן.

47. ולכאורה צ"ע דאף את"ל דאומן קונה בשבח כלי, מ"מ גם הנכרי שותף בכלי שהרי המתכת שלו, והישראל אינו אלא אומן שלו, ונתבאר לעיל [בסמוך] שכלי שנכרי וישראל שותפים בו וקנאו ישראל טעון טבילה בברכה, וכן הקשו הפר"ח והגר"א. וצ"ל דכיון שהאומן הישראל הוא המעמיד את הכלי, לכן מספקא לן שמא לפי הריצב"א נקרא הכלי על שמו בלבד, ולא חשיב הנכרי אף כשותף, והיינו דהכל הולך אחר המעמיד הוי כאילו שם הכלי על המעמיד לבדו.

קנין הלכה

מראי מקומות

והמ"ז [ס"ק יג] האריך בזה וכתב דאין מסתבר כלל לפטור בזה ממבילה, ולכן נקט דנפלה ט"ם ברמ"א ותיבות אלו "שנתן מקצת מתכת משלו" שייכא לעיל באומן ישראל ומתכת של גוים דחייב מבילה בלא ברכה, וגם הפר"ח והגר"א נקטו שיש למבול כלי זה.

קנה כלי מגוי, עשה בו נקב וחזר ותיקנו ישראל

כתב החכמת אדם [כלל עג סעיף יג] לענין יורות גדולות שמבשלין בהן שכר דנראה דצריכין מבילה, וכיון שקשה למבול נתן עצה לנקוב בהן נקב גדול המבטלן מתורת כלי ויחזור ישראל ויתקנם, ויחשב כאילו עשאו ישראל, והובאו הדברים בפת"ש [ס"ק א].

ועיין בבית אדם [אות סו] שכתב את מקורו לדין הנ"ל, דכיון שכתב המהר"ם מרוטנבורג בתשובה [דפוס פראג סי' תרו], הובאה במרדכי סי' תתנמ] שאם היתה לישראל מחבת ונעשה בה נקב ותיקנה אומן נכרי חייבת היא במבילה, דכיון שניקבה נקב המטהר אותה במלה מתורת כלי ופנים חדשות באו לכאן, ה"נ כשניקב הכלי של הגוי במל מתורת כלי, והישראל עשאו מחדש ואין כאן טומאת כלי הגוי.

והנה במ"ז [ס"ק יג] מפורש דלא כהחכמ"א, עיי"ש שכתב דפשוט שאם ישראל קנה כלי מגוי ויש בו נקב, והישראל מתקנו במתכת שלו, עדיין חייב במבילה מצד הגוי.

אמנם להלכה מקובל להורות כהחכמ"א, וכן כתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות [ח"א סי' ג] שאם קנה כלי חשמלי שא"א למבול, יתנהו לאומן ישראל שיפרק ממנו חלק ויחזור וירכיבנו, ובזה חשיב כאילו עשאו ישראל⁴⁸. ובשו"ת שבט הלוי [ח"י סי' קכח] הסכים לדברי השואל⁴⁹ שתמה על הוראת החכמת אדם, דהא כל עיקר מש"כ המהר"ם דאם הנכרי תיקן את הנקב הוי ככלי שעשאו נכרי דפנים חדשות באו לכאן, מכוסם על טענת הריצב"א דהכל הולך אחר המעמיד, וכיון שהרא"ש הביא מחלוקת בדיון זה אם אמרינן דהכל הולך אחר המעמיד, איך אפשר להקל ולפטור ממבילה⁵⁰.

סעיף יא

ישראל שמכר כלי לנכרי וחזר וקנה ממנו

בתוס' [ע"ז דף עה:]: וברא"ש [שם סי' לה] כתבו בפשיטות שחייב במבילה, דכיון שקנאו הנכרי בקנין גמור וחל שמו על הכלי חלה טומאת הגויים, וכשהחזיר ישראל וקונהו צריך למבול.

ביאורים והערות

48. ומסתבר דמיירי בפירוק והרכבה שהם מעשה אומן ואין הדיוט יכול לעשותו [או עכ"פ בפירוק חלקים שלעולם אין רגילים לפרקן דהוי כעין שבירת הכלי], דאל"כ גם בדיני קבלת טומאה אין פירוק בכלי מפריח את הטומאה ממנו, וכגון במטה שנטמאה דאין פירוקה מטהר אותה, עיין כלים [פי"ח מ"ט].

49. הגרמ"ש קליין שליט"א.

50. ולכאורה נראה שהחכמ"א פירש דמה שהוצרך הריצב"א לסברא דהכל הולך אחר המעמיד הוא בנסכא של ישראל, והנכרי הוא רק אומן, שתוס' כתבו לפטור ממבילה הואיל ושם הישראל עליו, ובזה נקט הריצב"א דכיון שהכל הולך אחר המעמיד חשבינן ליה כאילו הנכרי הוא הבעלים. אבל בעלמא כשלא שייכת הך סברא דתוס' כגון שישראל קנה מנכרי כלי מנוקב, בזה סובר מהר"ם כסברא פשוטה דכלי מנוקב לאו כלי הוא כלל, והוי כאילו קנה מתכת מהגוי ועשאה כלי דפטור ממבילה, ומודו בזה כו"ע אף אלו שאינם סוברים דהכל הולך אחר המעמיד. וה"ה אם קנה כלי שלם מגוי וניקבו נקב המטהר, או פירק ממנו חלק באופן שבטל ממנו תורת כלי, ה"ז ככלי שעשאו ישראל לגמרי ופטור ממבילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

בלים שנמכרו לגוי במכירת חמץ

א] כתבו כמה מגדולי האחרונים שאם במכירת חמץ נמכרו הכלים לגוי צריכים הם טבילה אחר הפסח. כן הביאו בשם קונטרס מכירת חמץ של הסמ"ע, וכן כתב בשו"ת שיבת ציון [סי' יא בשם אביו הנוב"י], ובחכמת אדם [כלל עג דין ג]. והגר"ח מוולוז'ין כתב שהיה פשוט לו מנעוריו ושוב שמע כן מהגר"א [הובא בספר הצדיק רי"ז מסלנט]. וכן כתב בשו"ת חתם סופר [או"ח סי' קט] ובקיצור שולחן ערוך [סי' קיד ס"ב], וכן כתב החזו"א בספר אמונה ובטחון [פרק ג].

ב] יש מהאחרונים שפטרו מטבילה, כן כתב הגר"ש קלוגר [בשו"ת טוב טעם ודעת מהר"ג ח"ב סי' כג], וכן כתב בערוך השולחן [סעיף נב], וטעמם משום שהמכירה אינה אלא חומרא בעלמא.⁵¹

וכתב בקונטרס הסמ"ע, וכן החת"ס [בשם רבו הר"ג אדלר] שלא למכור לגוי את הכלים רק את החמץ הבלוע בהם. [והחזו"א לא חשש לחמץ הבלוע, והורה למכור רק את החמץ הדבוק בכלים].

ומשמע מסתימת דברי הראשונים והשו"ע, וכן מסתימת דברי כל האחרונים שחייבו טבילה בכלים שנמכרו עם החמץ, שדין זה נאמר גם בכלים שלא היו מתחילה בבעלות גוי אלא נעשו ע"י ישראל, דמ"מ משעה שמכרם לגוי חל שמו עליהם, וכשחזר ישראל וקנאם נתחייבו בטבילה בכרכה.⁵²

ישראל שמשכן כלי לגוי וחזר ופדאו ממנו

כתבו התוס' [ע"ז דף עה: ד"ה אי] והרא"ש [שם סי' לה] דאם ישראל משכן כלי לגוי וחזר ופדאו ממנו אינו צריך טבילה, וביארו התוס' דגם להך צד שמשכנתא כזביני וישראל שלקח כלי במשכנתא מגוי צריך טבילה, מ"מ ככה"ג שהישראל משכן כלי לגוי פשוט דפטור, דלענין זה פשוט דלא הוי כזביני. והאחרונים נתקשו בטעם הדבר וכתבו בזה כמה דינים:

א. המהרש"א כתב דהך צד דמשכנתא כזביני אינו מדינא אלא רק דנראה כשלו שמא ישתקע בידו, ולכן כאשר נכרי משכן כלי לישראל והנידון על חיוב הטבילה הוא בזמן שהכלי עדיין ממושכן בידו, אמרינן דמיחזי כשלו, אולי ישתקע בידו. אך בישראל שמשכן כלי לגוי וחזר ופדאו, הנידון על חיוב הטבילה הוא אחרי שכבר נפדה המשכון וחזר לישראל, ותו לא אמרינן שהיה נראה כשייך לגוי.⁵³

ב. הט"ז [ס"ק יד] והקרני ראם [על המהרש"א הנ"ל] כתבו חילוק אחר, דקיי"ל דנכרי מישראל לא קני משכון, משא"כ ישראל מנכרי שנחלקו בזה תנאים. והגר"א [ס"ק ל] דחה טעם זה, דהא קיי"ל דגם ישראל מנכרי לא קני משכון, כמבואר ברא"ש [פסחים לא:]: ובשו"ע [או"ח סי' תמא], והך צד דמשכנתא כזביני אינו משום הקנין, אלא שלענין טבילת כלי מדין אינו תלוי בקנין אלא באם הכלי חלוט בידו.

ג. הגר"א [ס"ק ל] כתב לגבי קניית הישראל מהגוי, יש צד בגמ' דסגי במשכנתא שיתכן שתיחלט בידו, משא"כ כשמשכן ישראל כלי לנכרי, שבעלות הנכרי צריך שתהא גמורה ולא סגי כלל בבעלות דמשכנתא.⁵⁴

ביאורים והערות

51. כתב הערוך השולחן מפני שעושיין מכירה זו לחומרא בעלמא, ומדינא אין עוברים על הכלים בכל יראה, והכל יודעים שאחר הפסח יחזרו להישראל ולא נקרא שם הגוי עליו, וסיים שכמדומה שכן המנהג פשוט.
52. ובשו"ת אג"מ [יורה דעה חלק ג סימן כא] האריך לדון שמא לא נתחייבו בטבילה אלא כמעשה כלי מדין שנוצרו מתחילה ביד הגוי, ולא באופן שישראל עשה את הכלים ומכרם לגוי, ומסיק לטובלן בלא ברכה.
53. עיין לעיל [סעיף ט] שברשב"א ובר"ן ובספר איסור והיתר מבואר דהך צד דמשכנתא כזביני מחייב טבילה מן התורה, וזה דלא כדברי המהרש"א הנ"ל שהחייב רק משום דנראה כשלו.
54. לכאורה טעמו של הגר"א הוא דבעלות הגוי היא העדר קדושה, ולכן כלי שמשכן הגוי לישראל נכנס במקצת לקדושה, ולכן אף שיעקר

קנין הלכה

מראי מקומות

משכן ישראל כלי לנכרי ודעתו לשקעו ונמלך ופדאו

כתבו המ"ז [ס"ק יד] והש"ך [כה] בשם האו"ה [כלל נח דין צא] דאם בזמן שהיה הכלי ממושכן ביד הישראל נתייאש הישראל מלפרותו, מ"מ לא נתחייב הכלי בטבילה, והטעם משום דסו"ס שמו של הישראל עליו. אמנם הביאו בשם הרש"ל שאם מתחילה בזמן שמושכן הישראל את הכלי לגוי נתכוין לשקעו בידו, חייב בטבילה. וכתב החכמת אדם [כלל עג דין ג] הטעם משום שאז מתחילה הוא כמוכרו לגוי. והפרי חדש נקט שגם בדעתו לשקעו ביד הגוי מתחילה א"צ טבילה. וכתב בספר בית לחם יהודה ובספר מהרת ישראל לחוש לדברי הפר"ח ולא לברך על טבילתו.

ישראל ונכרי שקנו כלי מנכרי בשותפות

כתב הרמ"א דישאל ונכרי שקנו כלי מנכרי בשותפות פטור הישראל מלמכלו. מקור הדין הוא באיסור והיתר [כלל נח סוף דין צא], וכתב הטעם דטבילה זו אינה מועילה להוציא מטומאת הגוי כיון שעדיין שם נכרי ושותפותו בכלי. 55. ופשוט דאם מעתה יקנה הישראל את חלק הגוי יתחייב עכשיו בטבילה, דמעתה כל הכלי בקדושת ישראל.

כלי של ישראל שמכר חלק ממנו לנכרי וחזר וקנה ממנו

בש"ך [ס"ק כד] מבואר דאף באופן שמתחילת יצירת הכלי לא היה הגוי בעולם יחיד רק שותף עם הישראל, הרי הוא כשאר כלי של שותפות ישראל ונכרי דפטור מטבילה, משום שעדיין שם הגוי עליו. ומשמע דאם יקנה הישראל ממנו חייב טבילה בברכה, וכן כתב הפר"ח [ס"ק לא] והגר"א [ס"ק כז]. 56.

ישראל שנזנול ממנו כלי ע"י השר או ע"י אדם אחר

כתב בספר איסור והיתר [כלל נח דין צב] דאם השר אנס כלי כסף מישראל והחזירו לאחר זמן אפילו בחנם צריך טבילה, כמבואר בגמרא [פרק חלק] שממונו של ישראל הנופל ביד נכרי כאילו נפל לאור. ועיין ש"ך [ס"ק כז] שהביא את לשון הלבוש שכתב הטעם משום שבודאי נתייאש ממנו הישראל והו"ל נשתקע ביד גוי, אבל אם לא נתייאש מהן א"צ טבילה. ואם הגזלן אינו שר ומושל כתב בהגהה לאיסור והיתר שאפילו אם נתייאש הישראל ממנו ה"ז פטור מטבילה, דכיון שהגזלן לא היה רשאי להחזיק הכלי בפרסום לא חל שמו עליו וא"צ טבילה, [והובא בד"מ ס"ק יא].

ביאורים והערות

הבעלות של הכלי היא של הגוי, אין בעלותו זו גורעת ממקצת הקדושה שנכנס לה בכלי בהיותו ממושכן לישראל, אך כלי שהוא בבעלות ישראל ושמו וקדושתו עליו, אינו נגרע משמו ומקדושתו בזה שנכנס במקצת לרשות הגוי, ואין חיוב טבילה עד שיעבור לגמרי לבעלות הגוי דאז נסתלק לגמרי שם הישראל.

55. לכאורה אין כוונת האו"ה לומר דנהי שהיה חייב בטבילה מצד חלק הישראל, מ"מ אין טבילה זו מועילה משום חלק הגוי, והוי כאילו צריך טבילה ואין לו תקנה [דע"ז הקשה הד"מ דא"כ יאסר להשתמש בו ולמה פטרוהו מטבילה], אלא כוונתו דסברא הוא שהתורה לא חייבה ככה"ג טבילה כלל, כיון שלא נכנס הכלי לרשות ישראל לגמרי אלא חציו אגוד בטומאת הגוי.

56. עיי"ש בגר"א שהביא מדברי התוס' [דף עה:]: דמשמע שאם אומן היה קונה בשבח כלי היה חייב בטבילה כשלקחו ממנו, אף שמעולם לא היה הכלי בבעלות גמורה של גוי רק בשותפותו.

וכתב בשו"ת חלקת יעקב [ח"ב סי' עה] דמ"מ ישראל שיש לו חברה, וקנה כלים מנכרים חייב בטבילה אף שיש גם לנכרים קצת מניות בחברה, דמלבד זה שיש מהאחרונים שנקטו שבעלות של מניות אינו בעלות אף לחומרא, ואין ישראל עובר בזה על חמץ השייך לחברה, [עיי"ן שו"ת מלמד להועיל ח"א סי' צא], גם לא מסתבר שמשום מעט מניות שיש לגוי ייחשב שם גוי על הכלי ויהא פטור מטבילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף יב

מקור החיוב להטביל יד הכלי הוא במשנה מקואות פ"י מ"ה, ולענין יד ארוכה שעתיד לקוצצה עיין בס"י רב [ס"ט] דדי להטביל עד מקום המידה הרצויה של היד, ועיי"ש מה שנתבאר בטעם הא דאינו צריך להכניס את כל היד אל המקוה.⁵⁷

וכתב בדרכי תשובה [אות צו] בשם בעל הדעת קדושים [האשל אברהם מבוטשאטש] שגם אם היד עשויה מחומר שאינו טעון טבילה, מ"מ טעונה טבילה עם הכלי, וצריך שהמים יקיפו את כולה ושלא תהא בה חציצה.

עייין פמ"ג [או"ח א"א סוף סימן תנב] שכתב דאם יש כף של ישראל וגוי תיקן לה בית יד, או סכין שגוי תיקן לה קת, צ"ע אם מחוייב בטבילה, וטובלו בלי ברכה, וצייין לסי' קכ [ס"ז] והובא בדרכי תשובה [אות צה].⁵⁸

סעיף יג

מקור הדין שצריך להעביר את החלודה קודם הטבילה הוא במדרכי ע"ז סי' תתנ"ט בשם האו"ז פסקי ע"ז סי' רצ"א, והביאו בן בשם הספרי שנאמר "אך את הזהב" שצריך להעביר את החלודה.⁵⁹

וכתב בספר איסור והיתר [כלל נה דין צג] דלכתחילה צריך להעביר כל חציצה אף במיעוט שאינו מקפיד, והביאו החכמת אדם [כלל עג דין יד], ורק כשא"א להעביר מקילין כעיקר הדין שאינו חוצץ.

סעיף יד

מקור הדין בתרומת הדשן [סי קנז] שהובא בב"י, עיי"ש שכתב שהטעם דאינו נאמן הוא משום דטבילת כלים הוא מדאורייתא, ונקט התה"ד דקטן אינו נאמן בדאורייתא אף שבידו לטבול.⁶⁰

נאמנות קטן בטבילת כלי זכוכית

הפוסקים נחלקו אם יש לקטן נאמנות בטבילת כלי זכוכית:

ביאורים והערות

57. עיין שו"ת אג"מ [יו"ד ח"א סי' נז] בענין מיחם חשמלי שכתב דיש לדון אותו כשני כלים מחוברים, כאילו חיבר כירה חשמלית לבית הקיבול שבו המים, וכתב דחובת הטבילה חלה רק על בית הקיבול הזה, ולא על החלק של הכירה החשמלית, ומעתה יכול להטביל את הכלי באופן שהמים יגיעו רק עד סוף בית הקיבול ולא יכסו כלל את החלק שבו נמצא גוף החימום החשמלי, ואף שאין המים מקיפין באופן זה את כל הכלי, מ"מ דמי לידות הכלים שעתיד לקוצצם שלדעת רוב הראשונים די בטובל עד מקום המידה [ואין כאן חציצה משום דהוי בית הסתרים דכלים, (וכמ"ש הר"ש והרא"ש פ"י דמקואות)], והחזו"א [מקואות קמא סי' י ס"ק א] תמה על פסק הר"ש והרא"ש והשו"ע [ס"ט הנ"ל].

ובגוף הא שנקט בשו"ת אג"מ הנ"ל דבמיחם חשמלי דיינינן ליה כשני כלים ורק בית הקיבול צריך טבילה, עיין בשו"ת מנחת יצחק [ח"ב סי' עב] שנקט שהכל כלי אחד וכולו צריך טבילה.

58. אם טבל את הכלי כשהבית יד היה מפורק ואח"כ הרכיבו יש לעיין אם מעתה מחוייב הכלי שוב בטבילה.

59. הגר"א [ס"ק לד] צייין גם להרא"ש [פ"ב פסחים סי' ז'], וקצ"ע דהרא"ש הביא דרשה זו לענין הגעלת כלים דצריך להעביר החלודה שמה יש איסור בלוע תחתיה והכלי לא יפלוט או שמה יש איסור בעין, אך באו"ז ובמדרכי איירי לענין טבילת הכלי.

60. וכן מדוייק בלשון תוס' [פסחים דף ד: ד"ה הימנוהו], גבי הא דמבואר בגמ' דנשים ועבדים וקטנים נאמנים על בדיקת חמץ משום שחיוב הבדיקה הוא רק מדרבנן, והקשו תוס' וז"ל ואע"ג דבכל דבר שהוא בידם מהימנינן להו לנשים ולעבדים ואפילו מדאורייתא עכ"ל, ומדלא נקטו קטנים משמע שקטנים אינם נאמנים בדאורייתא אף בדבר שהוא בידם.

קנין הלכה

מראי מקומות

א] בהגהת רע"א דייק מלשון התה"ד שרק בדאורייתא אין קטן נאמן, אך בדרבנן הוא נאמן בדבר שבידו, [וכמבואר גם בתוס' פסחים דף ד: ד"ה הימנוהו], וכמו שהאמינוהו על בדיקת חמץ, וכמבואר במג"א ובא"ר ובמשנ"ב [סי' תלז ס"ק ז].⁶¹

אמנם כתב רע"א דלפי תוס' בעירובין [דף לא: ד"ה כאן] רק בכלי של הקטן עצמו האמינוהו חכמים, משום שטבילה זו מוטלת עליו, ולא במה שהוא עושה עבור אחרים, ולפי"ז לא יכול הקטן לטבול כלים של אחרים.

ב] החכמת אדם [כלל עב דין מזו במוסגר] כתב שמסתימת לשון השו"ע דקטן אינו נאמן על טבילת כלים משמע שגם בכלי זכוכית אינו נאמן.⁶² גם הפמ"ג [או"ח סי' תנא מ"ז ס"ק ו] נטה דו"ל בן ע"פ הרמ"א [יו"ד סוס"י קצו] דבאיתחזק איסורא אין קטן נאמן אף בדרבנן.⁶³

קטן הטובל בלי והגדול רואהו

כתב בתה"ד [סי' רנז] והביאו הרמ"א, דאם הקטן טובל את הכלי והגדול רואהו הרי זו טבילה כשירה. והנה בתה"ד כתב בזה שני טעמים:

א] אף להסוכרים שנדה צריכה כוונה להטהר [עיין בזה בשו"ע וברמ"א יו"ד סי' קצח סמ"ח], מ"מ יכול הגדול ללמדו לכיון לטהר כמבואר בתוס' [חולין דף יב: ד"ה ותיבעי].

ב] כיון שטבילה זו אינה מטומאה לטהרה ואין הכלי אוסר מה שבא לתוכו, מנלן דבעי כוונה.

והרמ"א שפסק בסתמא דמהניא טבילתו לפני גדול, ולא הצריך שהגדול ילמדנו לטבול ע"מ לטהר, נקט כמעט השני של התה"ד שטבילה זו אינה צריכה כוונה כלל, וכן כתב הש"ך [להלן ס"ק כח].⁶⁴

סעיף מז

מקור הדין שגוי כשר לטבילה הוא בתשובת הרשב"א המובאת בב"י. והנה הרשב"א כתב דעיקר טעם כשרותו של גוי לטבילה

ביאורים והערות

61. עיין משנ"ב [שם] שהביא את דברי הא"ר ומשמעות המג"א והגר"א [יו"ד סי' קצו סוס"ק לב], שאף כשהוחזק ודאי חמץ בבית נאמן הקטן לומר שביער אותו, ודלא כהחק יעקב שהחמיר בזה משום שחשש למש"כ הרמ"א [יו"ד סי' קצו סוף ס"ו ס"ג] שקטן נאמן רק בדרבנן ולא אתחזק איסורא כגון בדיקת חמץ. ותמה המג"א [סי' תלז ס"ק ח] דהא בית שאינו בדוק מיקרי איתחזק איסורא, וכתב הח"י ליישב דכוונת הרמ"א לחלק בין בית שלא נבדק שהוא בחזקת שאינו בדוק שבזה מבואר בגמ' דקטן נאמן, לבין בית שמוחזק שיש בו ודאי חמץ, שבזה אינו נאמן.

62. והקשה החכמת אדם דבאו"ח [סי' תלז] האמינוהו על בדיקת חמץ, וחזינן דעכ"פ בדרבנן נאמן הקטן במידי דבידו, והניח בצ"ע. ובעיקר הא דנקט התה"ד בפשיטות דאין קטן נאמן בדאורייתא אף במידי דבידו כדמשמע בתוס' פסחים [דף ד:], יש להעיר דהש"ך [יו"ד סי' קצו סוס"ק לא] הביא דברי הריב"ש [סי' רמה] שכתב דקטן נאמן לשמור טהרות שבידו, ומשמע שבדבר שבידו יש לו נאמנות גמורה אף בדאורייתא. [ואולי הך בידו שהביא הריב"ש מהגמרא סוכה (דף מב.) הוי דין אחר, דנאמן הקטן לשמור טהרות המופקדות בידו ולומר שלא נטמא, אך לא מצינו שיהא נאמן לומר שעשה פעולה כגון שחיטה או טבילת כלים משום שבידו לעשותם]. עוד יש להביא את דברי הגר"א [יו"ד שם ס"ק לב] שכתב וז"ל בדבר שבידם לתקנו אפילו אשה וקטן נאמנים אפילו בדאורייתא וכו'. ועיין חכמת אדם [כלל עב סעיף טז] שכתב שתי דיעות בזה, אי קטן נאמן בדאורייתא במידי דבידו.

63. וצ"ע דבשעה"צ [סי' תלז ס"ק כב] כתב שגם הפמ"ג מצדד שקטן נאמן על בדיקת חמץ אף כשהוחזק ודאי חמץ בבית.

64. ובזה יישב הש"ך גם דעת הרשב"א שפסק בחולין [דף לא: כרי"ח דנדה צריכה כוונה להטהר, ואילו לענין טבילת כלים פסק הרשב"א בתשובה דמהני טבילת גוי, כיון שטבילה זו אינה צריכה כוונה, וחזינן שגם הרשב"א היקל בטבילת כלים טפי מבטבילת נדה.

קנין הלכה

מראי מקומות

הוא משום דגם טבילת נדה לא בעיא כוונה, וכפי שסובר רב בגמ' חולין [דף לא], משום דחולין לא בעי כוונה.⁶⁵ אמנם כתב הש"ך דלהלכה נקטינן דאף לפוסקים כריו"ח דנדה בעי כוונה בטבילה, מ"מ בטבילת כלים יש להקל מפי דלא בעי כוונה, וכפי שנתבאר בסעיף הקודם.

וכתב הש"ך דלפיו כלים שנפלו מעצמם למקוה הוטבלו בזה, ותו אין צריכים טבילה.⁶⁶

וכתב הרשב"א [בתשובה] דה"ה אם ישראל טבל כלי של אחר בלי רשותו עלתה לו טבילה, דטבילת כלים אינה צריכה כוונה ולא מינוי שליחות.

ברכה על טבילת הגוי

כתב הט"ז [ס"ק יז] דאין הישראל יכול לברך על טבילת הגוי כיון שהוא עצמו אינו עושה מעשה, וכן כתב גם הכית מאיר. והפ"ח [ס"ק מ] כתב שיברך הישראל.⁶⁷

והוסיף הט"ז דאם יש כמה כלים לטבול יטבול הישראל כלי אחד בברכה ואת שאר הכלים יטבול הגוי, ובאופן זה יש להתיר לכתחילה.⁶⁸

סעיף מז

הראשונים נחלקו אם מותר לטבול כלים בשבת, דעת הר"ף דמותר ודעת הרא"ש דאסור.⁶⁹ ולהלכה הביא השו"ע [או"ח סי' שכג ס"ז] את שתי הדיעות, וסיים וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לגוי וכו', ומשמע שנקט שמעיקר הדין אין בזה איסור. אך הד"מ הביא את דעת האוסרים, וכן בשאגת אריה [סי' גו] נקט כדעת האוסרים.

ביאורים והערות

65. וסותר בזה הרשב"א דברי עצמו בחולין [דף לא]: שפסק כריו"ח דנדה בעיא כוונה לטבילה.

66. וזה דלא כהב"ח שהחמיר שלא לטבול ע"י גוי כפי שהחמיר הרמ"א [בסי' קצח סמ"ח] כהסוברים שטבילת נדה בעיא כוונה, ולכן בנפלו כלים למים החמיר הב"ח לטבול שנית בלי ברכה.

67. עיין או"ח [סי' רסג במג"א ס"ק ח] שהביא דברי מהר"ש בשם מהר"ם שאם היתה חופה וחששו שיתאחרו עד אחרי השקיעה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת קודם החופה, תדליק קודם החופה, ותברך אחר החופה על הנרות הדלוקים, או שתאמר לגוי להדליק אחרי החופה והיא תברך, והמג"א תמה איך תברך על הדלקת הגוי. וכן הביא שם המשנ"ב [ס"ק כא] שהאחרונים נקטו דלא שייך לברך על הדלקתו של הגוי, ודעת הדה"ח שאפילו אם שלחו ישראל להדליק לא יברך המשלח אלא השליח.

68. ולכאורה צ"ע דנהי שהאדם בירך, מ"מ הכלים שנטבלו ע"י הגוי הוטבלו בלי ברכה, ולמה התיר הט"ז לכתחילה.

69. עיין ביה"ל [סי' שכג ס"ז ד"ה מותר] שביאר שהרי"ף והרא"ש נחלקו בטעם הא דאסור לטבול כלים טמאים בשבת, דבגמ' [ביצה דף יח] נאמרו בזה ארבעה טעמים, אשר חלק מהם אינו שייך בטבילת כלים, והרי"ף פסק כטעמים אלו ולכן התיר לטבול בשבת כלים שנקנו מן הנכרי, והרא"ש פסק כטעמים האחרים, והם שייכים גם בטבילת כלים [שמא יעבירונו ד"א בר"ה, מיחזי כמתקן].

קנין הלכה

מראי מקומות

כתב הפמ"ג [הובא במשנ"ב סי' שכג ס"ק לג] דהרא"ש אשר גם טבילת כלי זכוכית, 70

הקנאת הכלי לנכרי

המקור לעצה זו של הערמה ע"י הקנאת הכלי לנכרי הוא במרדכי [פ"ב ביצה סי' תרעז], ואף שבעלמא אסור ליתן מתנה בשבת, מ"מ הכא הקלו לצורך שבת, כן כתב המג"א [סי' שו ס"ק טו] והמשנ"ב [סי' שכג ס"ק לד].

כתב הט"ז [ס"ק יח] שההיתר להקנות לנכרי ולחזור ולשאול ממנו הוא רק לפי שעה ולא לעולם, דא"כ נמצא שהכלי נשתקע ביד הישראל והוי בלקוח בידו.

ועיין לעיל [סעיף ט] שהבאנו שבספר כנסת הגדולה בשם מהר"י ואבי נתן עצה זו לגבי יורות גדולות, ומשמע שעשו כן לעולם, והובא בהנהות רע"א.

והמשנ"ב [סי' שכג ס"ק לה] הביא את דברי הט"ז, 71.

הקנאת הכלי לישראל אחר

כתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין [קונטרס אחרון אות קלו] דמזה שלא נתנו עצה להקנות את הכלי לישראל אחר ולחזור ולשאול ממנו, מתבאר שהישראל האחר שיקנה את הכלי יהא מחוייב במבילה, אף שהוא עצמו לא משתמש כלל בכלי רק משאילו לאחר לצרכי סעודה, ולמד מזה דה"נ כל מי שיש בידו כלים אשר הוא משאילן או משכירן לאחרים לסעודה מחוייב במבילה.

הפקרת הכלי

עוד כתב שם המהרי"ל דיסקין שמוזה שלא נתנו עצה להפקיר את הכלי וליטלו ולהשתמש בו בכוונה שלא לקנותו מן ההפקר, חזינן שבאופן זה לא פקע חיוב הבעלים ממנו.

טבילת הכלי בשבת בדרך הערמה

הרמ"א [או"ח סי' שכג ס"ז] כתב עצה נוספת למי ששכח לטבול הכלי לפני שבת, והיינו שימלא בכלי זה מים מן המקוה ע"מ להשתמש בהם [לשתייה או שאר צורך כגון רחיצה], ותוך כדי מילוי יוטבל הכלי, ובכה"ג לא מיחזי כמתקן.

ביאורים והערות

70. החידוש בזה הוא שבגמ' ביצה [דף יח] איתא דמותר לטבול כלים הטמאים רק בטומאה דרבנן, ומ"מ לענין טבילת כלים חדשים לא הקלו אף בכלי זכוכית, דבכלים טמאים אין התיקון כ"כ חשוב כיון שאפשר לאכול בהם אוכלים טמאים, ולכן אסרו רק בטומאה דאורייתא, משא"כ לענין טבילת כלים חדשים שאסור להשתמש בהם בכל גווני, ולכן יש בזה תיקון חשוב ואסרו משום דמיחזי כמתקן.

71. עיין לעיל [ס"ט] שכתבנו שמסתבר שכוונת הט"ז להתיר רק שאלה לפי שעה, אך אם ישאלנו מתחילה לעולם לכאורה כבר מתחילה נשתקע בידו. אמנם אם שאל את הכלי בסתמא, מסתבר שגם זה היקל הט"ז בכל הזמן שהאדם אנוס מלטבול, דאז עדיין לא הוי כשנשתקע בידו, משא"כ אם עברה השבת אם עדיין ישאר הכלי בידו הוי כנשתקע.

עוד יש להוסיף דלכאורה כוונת הט"ז דכיון שכאשר שואל עולמית הוי כנשתקע בידו וצריך טבילה, לכן אחר השבת יטול את הכלי בחזרה מהנכרי ויקנהו בקנין גמור ויטבלנו. אך הפר"ח כתב שכאשר ישתקע הכלי בידו יטבלנו.

קנין הלכה

מראי מקומות

ברכה על טבילה הנעשית בהערמה

כתב המג"א [סי' שכג ס"ק יג] דנראה שלא יברך על הטבילה, שאם יברך א"כ מוכח שעושה כן לשם מצות טבילה ומיחזי כמתקן, והביאו המשנ"ב [ס"ק לו].⁷² וכתב המשנ"ב דא"כ פשוט שאין לעשות עצה זו אלא אם אין לו כלי אחר והוא נצרך לזה בשבת, שאל"כ אין לעשות כן לכתחילה דמפסיד הברכה, [וכדקיי"ל דערום לא יתרום לכתחילה משום שאינו יכול לברך].

ביאורים והערות

72. עיין ביה"ל [סי' שכג ס"ז ד"ה ימלאנו] שהקשה על המג"א, דא"כ נמצא שההיתר של אדם טמא לטבול בשבת אשר הוא משום דמיחזי כמיקר, לא ייאמר אלא בטובל בלי ברכה, ולא שמענו שאחד מהפוסקים יחייב אשה נדה לטבול בלי ברכה. ומצא שהקשה כן הישועות יעקב, ותירץ דנדה מברכת אחר הטבילה ולכן אין הברכה גורעת במיחזי כמיקר, ועיי"ש בביה"ל מה שהעיר בזה. ושוב מצא [הביה"ל] שבתוס' יבמות [דף מו: מו:] מוכח כדברי המג"א, שהוכחה חיצונית גורעת במיחזי כמיקר, דכתבו תוס' שאין גר טובל בשבת משום שצריך שיעמדו ת"ח לידו ויזהירו אותו על המצוות, וזה מוכיח שאינו כמיקר, ומבואר כהמג"א. ומאידך מצא הביה"ל שהרמב"ם כתב טעם אחר בהא דאין גר טובל בשבת [משום דצריך בית דין ומיחזי כדין, ואסור לדון בשבת], ומוכח דס"ל שהוכחה חיצונית אינה גורעת במיחזי כמיקר. ומ"מ לענין מעשה כתב הביה"ל שאין לברך, משום דברי המג"א הנ"ל אשר יש להם סיוע מתוס' ביבמות.

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש אלול תשע"ז

יו"ד סימן ר"ב, ודיני טבילת כלים סי' קב

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סימן רב סעיף א-ב

- א. 1) באיזה אופן שייך חציצה בכלים - ברובו ובמיעוטו?
- 2) זפת ומור שנקט המחבר שחוצץ בכלי זכוכית, האם דוקא הם או כ"ש שאר דברים?
- 3) שחרורית הדבוק ביורה - בפנים או בחוץ - האם חוצץ, ומה הטעם?

סעיף ג-ה

- ב. 1) ידות הכלים שעומדים להורידם, האם חוצצין, ומדוע?
- 2) ידות הכלים שנשתברו, האם חוצצין?
- 3) מגל שנשברה ידו, מן השפה ולפנים או מן השפה ולחוץ, האם חוצצת?
- 4) מגל שנשברה ידו וסירגה בגמי או במשיחה או דבקה בשרף, האם חוצצת, ומה הטעם?

סעיף ו

- ג. 1) כלי שכפה פיו למטה והכניסו למים, האם עלתה לו טבילה – כשפיו צר או רחב, ומה הטעם?
- 2) ומה הדין בכלי רחב שאין בו חלל גדול כמו קערות?
- 3) האם מותר לטבול כלי בתוך כלי - כשהחיצון טהור וכשהחיצון ג"כ צריך טבילה?
- 4) מה הם התנאים שצריך לזהר כשטובל כלי בתוך כלי?

סעיף ז-ט

- ד. 1) כלי שצר מבי' צדדיו ורחב באמצע, איך טובלין אותו?
- 2) כלי שפיו צר יותר משפופרת הנוד, איך טובלין אותו?
- 3) ידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקוצצן, כמה מטביל, ואמאי לא הוי מקום חתך חציצה?

יו"ד סימן ק"כ

סעיף א

- א. כלים דלהלן הנקנים מן העכו"ם, אלו מהן צריכים טבילה, בברכה או בלא ברכה;
 - 1) כלי מתכות?
 - 2) כלי זכוכית?
 - 3) כלים המצופים באבר מבפנים או מבחוץ?
 - 4) כלים המצופים זכוכית?
 - 5) יורות גדולות שמבשלין בו שכר?
 - ב. 1) מה טעם דוקא כלי סעודה צריכים טבילה?
 - 2) מה טעם הטבילה?
 - 3) מנלן דכלי זכוכית טעונים טבילה?
 - 4) כלי פורצלן האם צריכים טבילה, ומה הטעם?
- ג. 1) מנלן דכלי עכו"ם צריכים טבילה?
 - 2) כשטובלן במעיין האם בעינין מ' סאה, ומנלן?
- ד. 1) האם מועיל להטביל חצי כלי ואח"כ החצי השני?

- 2) מה הנפק"מ בין הגעלה לטבילה בדין זה?
3) האם אפשר להטביל כלי מתכות או זכוכית בשלג או בבאר מים?

סעיף ב

- ה. 1) באיזה אופן צריך לאחוז את הכלי בשעה שמטבילו, רפוי לגמרי, דיבוק בינוני, מהודק, ומה הטעם?
2) אם לחלח ידו במים קודם, האם מהני גם כשידו מהודק לכלי?
ו. 1) הבא להטביל כלי זכוכית מלא מים בכלי מלא מים, באיזה אופן צריך להטבילו ומה הטעם?
2) באר שיטות הראשונים אם אמרינן כובדו של כלי מפסיק?
ז. 1) כשמלחלח ידו במים - אין צריך שיהיה הכלי רפוי בידו;
2) האם דוקא כשלחלח במי המקוה או אף במים תלושים?
3) האם דבר זה דומה למה שכתב המרדכי בחובת הזהירות בכובדו של כלי, ואמאי?

סעיף ג

- ח. 1) מהו נוסח הברכה שמברכין כשמטבילין כלי או כלים?
2) האם מזכירין בברכה כלי מתכות או כלי סעודה?
3) מאי שנא מברכת נר חנוכה וכסוי הדם בעפר?

סעיף ד

- ט. טריפיד"ש או פדיליא"ש האם טעונות טבילה, ומה הטעם?

סעיף ה

- י. 1) סכין של שחיטה האם צריך טבילה, ומה הטעם?
2) סכין שמפשיטין בו האם צריך טבילה, ומה הטעם?
3) מספריים שגוזזין בו ירק, האם חשיב כלי סעודה?
4) סכין של קצבים, האם חשיב כלי סעודה?
יא. כלים דלהלן, האם צריכים טבילה, ומה הטעם?
1) הברזלים שמתקנים בהם המצות?
2) הבלע"ך שמניחים עליהם המצות?
3) מחטים שתופרים בו העופות?
4) מקדח שמנקבים בו ברזות החביות?
5) מגרדת שעשה עכו"ם?
6) מגרדת שעשה ישראל מבלע"ך שקנה מעכו"ם?
7) כיסוי שכופין על הפת לאפותו או כיסוי קדירה?

סעיף ו

- יב. כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבחוץ שמעמידים אותו, האם צריך טבילה, ומה הטעם?

סעיף ז

- יג. כלים דלהלן, העשויים מעץ וכסף יחד, האם צריכים טבילה, בברכה או בלא ברכה, והטעם;
1) כוס של כסף שהוא כוס כהלכתו ומחובר בכלי עץ?
2) כוס של כסף העומד ע"י כלי עץ המקיפו סביב ומחברו?
3) כוס של עץ העומד ע"י כלי כסף המקיפו סביב ומחברו?
4) כלי בתוך כלי - כוס של כסף בתוך כוס של עץ והחיצון נראה מבפנים?
יד. כלים דלהלן, האם צריכים טבילה, ומה הטעם?
1) ריחיים של פלפלין?
2) התחתון המקבל הפלפלין?
3) ריחיים שטוחנים בהם פולי קפה קלויים?
טו. כלים דלהלן, האם צריכים טבילה, ומה הטעם?
1) כלי שעיקרו עץ ומעט ברזל קבוע בו, ואפשר להשתמש בלא הברזל?
2) כלי המתוקן ביתדות ברזל שבלעדיהם אי אפשר להשתמש בכלי?
3) משפך של עץ והשפופרת של ברזל, ומשתמש דרך הברזל?

סעיף ח

- טז. 1) השואל או השוכר כלי מעכו"ם, האם צריך להטבילו?
2) קנאו ישראל מעכו"ם כדי לחתוך קלפים, האם צריך להטבילו?
3) קנאו ישראל מעכו"ם כדי לחתוך קלפים, האם מותר להשתמש בו לצרכי סעודה דרך עראי בלא טבילה?
4) קנאו ישראל מעכו"ם כדי לחתוך קלפים, האם מותר להשתמש בו שלא לצרכי סעודה, והטעם?
5) קנאו ישראל מעכו"ם כדי לחתוך קלפים, והשאלו לחבירו, האם צריך טבילה?
6) ומה הדין אם קנאו ישראל השני מן הראשון לצורך סעודה, והטעם?
- יז. 1) קנה כלים מעכו"ם לצורך סחורה, האם צריך להטבילו, והטעם?
2) קנה כלים מעכו"ם לצורך סחורה והשאלו לחבירו, האם צריך להטבילו, והטעם?
3) השואל כלים מישראל החנוני לצורך סעודה, האם צריך להטבילו, ובברכה, והטעם?
4) זה שיקנהו אח"כ מהחנוני, האם צריך להטבילו, והטעם?

סעיף ט

- יח. עכו"ם שמשכן כלי אצל ישראל, האם טעון טבילה;
1) כשנראה בדעת העכו"ם שרוצה לשקעו?
2) כשאינו יודע אם דעת העכו"ם לשקעו?
3) כשיודע בודאי שאין דעת העכו"ם לשקעו?
4) בכלים שטבילתן רק מדרבנן?
- יט. האם מותר להשתמש במשכון של עכו"ם שלא ברשותו, ומה הטעם;
1) כשרוצה לשקעו בידו?
2) כשאינו רוצה לשקעו בידו?
- כ. 1) הטביל את המשכון בלא ברכה, ולסוף נשתקע בידו, האם טעון טבילה נוספת, ומה הטעם?
2) אם הוסיף מעות וקנה את המשכון אח"כ, האם טעון טבילה נוספת, ומה הטעם?

סעיף י

- כא. 1) באר דעת הטור ודעת הריצב"א אם נתן ישראל חתיכת כסף לאומן עכו"ם לעשות מזה כלי, האם הכלי צריך טבילה, ומה הטעם?
2) ומהי דעתם כשישראל נתן לעכו"ם כלי שבור - מחזיק רביעית או אינו מחזיק - כדי לתקנו, האם צריך טבילה - כשישראל נתן הכסף לתיקון וכשהעכו"ם נתן הכסף?
3) איך פסקו המחבר והרמ"א בגין זה, ואיך היא הכרעת הפוסקים?
- כב. 1) אומן ישראל שעשה כלי לעכו"ם ממתכות שנתן לו העכו"ם, ואח"כ קנאו ממנו, האם צריך טבילה, ובברכה?
2) ומה הדין כשהישראל נתן חלק מן המתכות?
3) ומה הדין כשעשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העכו"ם?

סעיף יא

- כג. 1) ישראל שמכר כלי לעכו"ם וחזר וקנאו ממנו, האם צריך להטבילו?
2) ישראל שמכר כלים לעכו"ם במכירת חמץ, האם צריך להטבילו אחרי פסח?
3) ישראל שמשכן כלי ביד עכו"ם - אדעתא לפדותו או אדעתא שלא לפדותו - וחזר ופדאו, האם צריך להטבילו?
- כד. 1) ישראל ועכו"ם שקנאו כלי בשותפות, האם צריך טבילה?
2) וכשקנה הישראל חלק העכו"ם, האם צריך טבילה?
- כה. 1) כלים שנגנבו אן נגזלו מיד ישראל והוחזרו לו, ונתייאש מהן או לא, האם צריכים טבילה?
2) כלים שנלקחו בכפיה ע"י שר או מושל והוחזרו לו, האם צריכים טבילה?
3) מה הנפק"מ בין נגנבו לבין נלקחו ע"י שר או מושל?

סעיף יג

- כו. מה הדין אם לא העביר החלודה מהכלי קודם טבילה?

סעיף יד

- כז. 1) האם מאמינים לקטן על טבילת כלים, ומה הטעם?
2) ומה הדין בכלי זכוכית שטבילתן רק מדרבנן?

- 3) ומה הדין אם טבלו לפני גדול?
4) והאם צריך כוונה בטבילת כלים, ומה הטעם?
5) כשהגיע הקטן לבן י"ג שנה, האם צריך לבדוק אם הביא ב"ש - לגבי לטבול כלי זכוכית או כלי מתכות?

סעיף טו

- כח. 1) הטביל כלים ע"י עכו"ם האם עלתה להם טבילה, והאם נאמן על הטבילה?
2) האם אפשר לכתחילה להטביל כלים ע"י עכו"ם?
3) האם יש נפק"מ בין טבילת נדה לטבילת כלים לענין כוונה לטהרה?
4) כלים שנפלו למקוה, האם עלתה להם טבילה או שצריך שוב להטבילן?

סעיף טז

- כט. 1) שכח ולא הטביל כלי, מה יעשה בשבת?
2) האם עצה זו מועילה לתמיד, או שאחר השבת צריך להטבילו, ובברכה, ומה הטעם?
3) מה יעשה בחול כששכח להטביל ואין לו מקוה?
4) אם עבר ונשתמש בכלי בלא טבילה האם נאסר מה שבתוכו?
ל. 1) בין השמשות של ערב שבת וערב יו"ט, האם מטבילין בו כלי זכוכית או כלי מתכות?
2) בין השמשות של שבת ויו"ט, האם מטבילין בו כלי זכוכית או כלי מתכות, ומה הטעם?

שאלות ונידונים למעשה בחומר הנלמד בחודש אלול תשע"ז

בדיני טבילת כלים סי' קכ

א. חנות או מפעל כלים ששייך למחלל שבת בפרהסיא.

1. האם צריך להטביל כלים שנקנים אצלו.
2. גוי שנתגייר, האם צריך לטבול מחדש את כליו.
3. נתעורר לו ספק על יהדותו, ורוצה שיהיה לו כלים מוכנים לאחר הטבילה, האם יכול לפני כן להקנותם ליהודי והוא עצמו יטבילם לפני הגירות.
4. בעל תשובה שהיה מחלל שבת בפרהסיא, האם צריך להטביל כליו.
5. גוי הפקיר כליו זרק אותם, וזכה בהם יהודי, האם צריך להטבילם.

¹טעם הטבילה להמבואר בירושלמי כדי שיצאו מרשות עכו"ם לישראל, אמנם עדיין יש לדון שלא כל מעבר ממצב של גוי לישראל חייב בטבילה, אלא רק כמעשה שהיה, כלומר ע"י מעשה קנין ולא מאליו. וכן מטעם זה דנו הפוסקים לענין זוכה מהפקר שלא בא מיד עכו"ם לישראל ובב"ח מוכח שחייב. ובדרכי"ת הביא מהחדרי דעה שנשאר בזה בצ"ע. ובתשורות שי דן לפי"ז גם לענין הלוקח ממומר שיצטרך טבילה. ובשבה"ל [ח"ו רמ"ה] כתב שמדבריו מוכח שלענין מי שנתגייר ודאי צריך. אבל בחת"ס כאן סקט"ו כי בפשיטות שמומר לע"ז אומן שעשה כלי לא בעי טבילה, דהרי גם בעל הכלי עצמו לא בעי טבילה כשחזר בתשובה רק מחומרא בעלמא כמבואר ביו"ד סו"ס רס"ח, וא"כ כליו לא בעי טבילה כלל. וכן בדובב מישרים [ח"א ס"ה] דן שתלוי בנידון שנחלקו לענין מה עשו מומר כגוי גמור, והאם שייך לומר שנהי נמי שעשאהו כגוי גמור אבל לענין דברים של טומאה אינו גוי ממש, וממילא אינו נחשב שיוצא מטומאה לטהרה. וציין לאבני נזר יו"ד ח"א ק"ט, שהביא דברי הרשב"א דענין טבילת גר הוא כמו קונה כלים חדשים מעכו"ם דצריכין טבילה כדי לצאת מטומאת עכו"ם ולכנוס לקדושת ישראל, וא"כ לפי"ז במומר שחוזר בתשובה דמהדין אינו צריך טבילה, [והא דמבואר ברמ"א יו"ד ס"י רס"ח סעי' י"ב דצריך טבילה, הוא רק מדרבנן כמבואר שם, ויותר מבואר באו"ח ברמ"א ס"י תקל"א סעיף ז' דהטבילה הוא רק ממנהגא] ממילא גם הכלי שלו א"צ טבילה. ואמנם י"ל קצת לפי"ד הגהות מרדכי הנ"ל דלעולם מומר חשיב

¹ בכל שאלות ונידונים אלו רבו הדעות בפוסקים לכל הצדדים, והבאנו רק את עיקרי יסודות הנידונים, ומקורות ומ"מ ודעת הפוסקים מובאים בארוכה בספר טבילת כלים, ובספר חלקת בנימין, ועוד.

כעכו"ם, והא דחוששין לקידושיו הוא משום דשמא הרהר תשובה בלבו ובשעה זו הוא חשיב כישראל, וא"כ שפיר י"ל דהוא בעצמו א"צ טבילה, משא"כ כלים הנקחין ממנו בשעה שעומד במרדו ברשתו, ואז הלא הוא חשיב כנכרי שפיר י"ל דכלים צריכין טבילה משום שיצאו מטומאת מומר דחשיב כעכו"ם ונכנסו לקדושת ישראל, מ"מ מטעמים הני"ל ומטעם זה יש להקל וא"צ טבילה. ומאחר ועכו"ם ג"כ יכול לטבול כמבואר סט"ו ולעצמו נאמן וכול להקנותו לישראל ולטבול קודם.

ב. גמ"ח כלים:

1. האם צריך להטביל את הכלים.
2. האם יש חילוק אם כולו מיועד רק לצורך השאלה, או שיכול לעיתים להשתמש בהם. וכן אם הם בבעלותו או מוגדר לכספי גמ"ח.
3. לא הטביל את הכלים האם השואל חייב להטבילם לפני השימוש, והאם יכול להשתמש בהם ללא טבילה.
4. קונה כלי בחנות שיש בה טבילת כלים, האם יכול לבקש מהמוכר שיטביל לו לפני ששילם ונגע בכלי.
5. והאם מועיל כשהמוכר בזמנו הפנוי מטביל את כל הכלים העתידיים למכירה.
6. מוכר כלים וגם אינם שומרי תורה או פשוטי עם קונים, האם ראוי, מועיל, שיטביל את הכלים לפני המכירה.
7. סכין לחיתוך לחם בחנות, וכן סכין שהמוכר חותך בה בשר, דגים, גבינה צהובה, ירקות וכדו' לקונים, האם חייב בטבילה, והאם שונה כשקורה פעם אחת שהמוכר חותך גם עבור עצמו.
8. מביא משלוח מנות בתוך כלי יפה, האם צריך להטבילו לפני כן, והאם יש חילוק בין עוגה וכדו' שהכלי משמש לו, או שהוא רק חלק מצורת נתינת המתנה.
9. בעל יקב האם צריך להטביל את כל הבקבוקים לפני מילוי שלהם, ואם הוא יקב של אוצר ב"ד.

בס"ח מבואר שכל שלא קנאהו לצורך אכילה פטור מטבילה, ובכה"ג השני השואל ממנו ג"כ אינו חייב, כי הוא רק שואל, ומבואר בגר"א שבכה"ג השואל ממנו פטור כי אינו שלו, אבל בדין הראשון ששואל מעכו"ם כתב שהטעם לפטור הוא כי אין עליו שם של הישראל אלא של העכו"ם, כלומר שאם יש עליו שם של הישראל ושם כלי סעודה גם השואל מחוייב וממילא נאסר לו בשימוש. אלא שהט"ו והש"ך [סקט"ז] הביאו מהאו"ה לחייב גם כלי סחורה בטבילה ובפ"ת [סק"ט] כתב שהשואל כלי סחורה בכלי מתכות יטביל וכלי זכוכית לא. ובמהרי"ל דיסקין [קו"א ס"ה קל"ו] דן האם גם כשקנה לצורך גמ"ח נחשב ככלי סחורה, אמנם גם אם הוא כלי סחורה אבל לבעלים אסור להשתמש בו אפילו פעם אחת כמבואר ברמ"א לענין קלפים שאפילו בדרך ארעי אסור, אלא שאפשר שיש לחלק בזה שאם הקדישו לגמ"ח גם שימוש שלו עצמו מוגדר רק כשואל, [אולי נפק"מ אם יתחייב באונסים] אבל הפר"ח [סקכ"ב] חולק על עיקר דברי הרמ"א וסובר שכאשר מיועד לדבר אחר יכול להשתמש בו בדרך ארעי. - ודנו הפוסקים האם כלים הנמצאים אצל המוכר מוגדרים עדיין ככלי סחורה, דאפשר שרק באופן שהמוכר משתמש בסכין לסחורה כגון לחתוך ללוקחים כל שימושו הוא לסחורה שבכה"ג הרי הוא כקלפים שאפילו שעיקרו הוא למאכל אבל אצלו הוא לשימוש קלפים ופטור, ורק אם פעם אחת משתמש בו לצורך עצמו שלמרות שעיקר יעודו אצלו הוא סחורה, מאחר ומצד מהותו הוא כלי מאכל גם שימוש אחד של מאכל מחייבו, אבל כאשר הוא רק למכירה הן אמנם המוכר אינו משתמש בו, ורק עומד אצלו למכירה, אבל שימושו והגדרת הכלי הוא כלי המשמש לסעודה, ולזה באמת עומד להשתמש, לאפוקי מסכין קלפים שאמנם הסכין מיועד לאכילה אבל הוא יעודו לשימוש אחר, משא"כ כאן שגם מבחינת המוכר הוא עומד להשתמש ככלי מאכל. ואם נימא שמ"מ מוגדר ככלי סחורה יש לדון עוד שאפשר שלמרות שאין עליו חיוב אבל אחרי שיצאה מרשות עכו"ם לישראל עבר טבילה עלתה לו, ואי"צ שיהיה מחוייב בטבילה, אבל מדכתב הט"ו סק"י שיטביל ללא ברכה משום דעת האו"ה והמוכר יודיע אח"כ למי שקונה שיטבילנו שוב ללא ברכה מוכח לא כך. - וגם כאשר הבקבוק משמש כהיכ"ת לסחור במה שבתוכו אינו נחשב לכלי סעודה, אבל כאשר הוא יין של חלוקה אפשר שנחשב לכלי סעודה כי מחלקים יין לאכילה. - ואם נימא שמ"מ ביחס למוכר עצמו אינו נחשב ככלי סעודה, יש לדון האם כשיש קונה צריך שהוא כבר יהפך לבעלים בגדרי חו"מ כדי לשנות את הגדרתו, או שברגע שהכלי מיועד עבורו כי הוא עומד לקנותו לפחות כשיש קונה מוגדר לפנינו משתנה כבר הגדרת הכלי ומתחייב. - ואם נימא שצריך בעלות ואינו מספיק היעוד א"כ גם כאשר שולח כלי מתנה לחבירו גם אם ברור שהמקבל אמור להשתמש בו לאכילה, עדיין פטור מהטבילה, וכשמניח עליו מאכל ושולח עם זה יש לדון האם נחשב שהכלי כבר נהפך לכלי סעודה, או שכל השליחה כשאר לא אמורים להגיש בצורה כזו את המאכל בתוך הכלי, עדיין לא מגדירו ככלי סעודה כי הוא רק היכי תמצא למשלוח מכובד.

ג. מגש חלות, חלק הפנימי זכוכית החיצוני עץ.

1. האם טובל בברכה – וכשבאמצע יש גם כסף או מתכת.

2. האם שונה כאשר ישנם ברגים על הזכוכית שמחברים לעץ.
3. מחבת האם חייב טבילה: כאשר 1) מצופה בחומר סינטטי כדי שלא ישרף, 2) כלים המצופים או צבועים בחומר מיוחד כדי שלא יחליד, 3) רק ליופי, 4) וכאשר משתי הצדדים עטוף בחומר זה.
4. בלנדר יד שחודו מתכת והשאר פלסטיק, וכן מקצף יד שהמתקן שלו פלסטיק האם חייב בברכה.
5. מטחנה, שמלבישים את הסכינים על פלסטיק, האם הסכינים חייבים בברכה.
6. כל כלי חשמל שאין לו כל מעלה ומשמעות ללא הפעלת החשמל, האם חייב בברכה.
7. כד חשמלי שכולו פלסטיק מלבד הגוף חימום, ויש לו קצת בית קיבול, או שהוא משטח ישר, האם מברך.
8. כל הנ"ל כאשר ניתן לפרק את החלקים, האם צריך להטביל הכל, או יכול לפרק, או חייב לפרק.

בענין חיוב מעמיד נחלקו המחבר רמ"א ט"ז ש"ך ביאור הגר"א ועוד אחרונים באופנים המתחלקים, כשהוא בחוץ, בפנים, בחוץ ובפנים, לנוי, נוגע במאכל, מעורב בעיקר הכלי, כשיש לו קיום עצמי, אינו נצרך. בס"א מבואר דעת המחבר שמצופה באבר מבפנים חייב טבילה ולא הזכיר ללא ברכה, אבל הרמ"א כתב שיי"א שלא ברכה, ובש"ך מבואר שהרמ"א פליג. ובס"ו סתם המחבר שכלי עץ שיש לו חשוקים מבחוץ אינו טעון טבילה, והרמ"א שתיק. והש"ך הקשה שטעון טבילה מספק שהולכים אחר המעמיד. ובס"ז כתב המחבר שכוס של כסף מחובר בכלי עץ צריך טבילה ובפשטות היינו מעמידו, ומדסתם היינו בברכה. והרמ"א מוסיף, שה"ה ריחים של פלפלין שבתוך העץ יש לו ברזל הקבוע, שצריך טבילה, וגם לא הזכיר כלל ללא ברכה, וכן לא חלק על עיקר דברי המחבר שרק ללא ברכה, ובהמשך חילק שכאשר עיקר הכלי הוא עץ, ואפשר להשתמש ללא המתכות, אי"צ טבילה, אבל המתקן ביתדות של ברזל, והם מבפנים, צריך טבילה. כלומר שמעמיד מבפנים צריך טבילה, ולא הזכיר ללא ברכה, ואם אפשר בלעדו אי"צ טבילה אפילו בנוגע. ובש"ך הקשה על המחבר שהרי המעמיד הוא עץ, ולכן כתב שמיירי באופן שכל הכלי עומד כהלכתו גם ללא העץ, כלומר שבאמת גם במעמיד מבחוץ ממין הפוטר מטביל ללא ברכה, נמצא שלדעת הש"ך הנוגע ואינו נוגע לפחות לענין מעמיד אינו קובע להלכה, ונשאר ספק לענין מעמיד, ולכן במעמיד טובל ללא ברכה. - ובפר"ח כתב לענין כלי עץ שניקב והתיכו לתוכו אבר שמאחר והוא סותמו, ובפרט כשהמאכל נוגע בו אזלינן אחריו, ובפר"ת חלק עליו שאזלינן אחר הרוב, כלומר הגדרת שם הכלי הוא לפי הרוב שבו. - אמנם גם לדעת הש"ך לא כל מעמיד שוה, דבש"ך וט"ז לענין אומן קונה בשבח כלי כתבו שאם הכלי ניקב ואינו מקבל רביעית ואומן גוי תיקנו, מאחר ובלעדו לא היה כלי, טעון טבילה, כלומר שגם לדעת הש"ך שהכל בספק, יש אופנים שהגדרת המעמיד הוא ממש כחלק ממהות ועיקר הכלי וחייב גם בברכה. אמנם יש באחרונים שגם בכה"ג חלקו האם נחשב כמעמיד כלומר שבלעדו א"א להשתמש שבכה"ג לכו"ע חייב, אבל לא כאשר מעמיד את כל מהות הכלי כחישוקים. ולדעת הט"ז כשהפנימי הנוגע הוא ממין החייב גם אם החיצון מעמידו והוא מפטור, טובל בברכה, אבל מ"מ במעמיד חיצוני ממין החייב ונראה קצת לפני מתחייב בברכה. - אבל בביאור הגר"א כתב על דברי המחבר בס"ו, שחזר בו ממש"כ בב"י, ואינו תלוי כלל בסוגיית מעמיד, כי צריך כלי סעודה וזה נמדד רק לפי הנוגע, וזהו טעם ס"א שהולכים אחרי הציפוי, למרות שבדיני טומאה אינו מק"ט. כלומר שלדעת הגר"א במעלת הנוגע במאכל יש חידוש נוסף, שלא רק בהגדרת הכלי מחמת המעמיד, אלא גם לענין קב"ט שהוא תנאי המעכב וקובע כאן, מ"מ כאשר הוא נוגע בכלי הוא העיקרי כי שם כלי סעודה עליו לפי מה שעושה הסעודה, ולא לפי עיקרו, דהרי בציפוי שאינו מק"ט כתב שהטעם כי הוא אינו העיקר, ואינו מקבל שמו, וכמש"כ שהציפוי בטל וכאילו אינו מצופה, ומ"מ אם נוגע במאכל מקבל שם כלי מאכל ולכן חייב טבילה, וזהו טעמו של הרמ"א בס"ז, ורק בס"א חולק כי כאשר רק לנוי אין לו חשיבות אפילו שהוא הנוגע.

ומה מגדיר למעמיד - ברמ"א של משפך מגדיר כל שאפשר להשתמש בלעדו. ובש"ך על הרמ"א של משפך כתב, אפילו באופן שהמשפך הפנימי הוא ברזל, דמאחר שאינו מעמיד בטלה לגבי החיצון, כלומר אפילו שהוא הנוגע, אבל אין לו קיום עצמי, אין לו שם כלי. וכן יש לדון לענין ברגים המעמידים האם תלוי אם נוגע מבפנים בכה"ג יתחייב, כי הוא הנוגע, כלומר החישוקים שהם מבפנים, ולכאורה כאן יש חידוש יותר כי אין כל משמעות אמתית ביחס למאכל בנגיעותו, אלא שצורת הרכבת הכלי הוא שהברגים מבפנים ולכן נוגעים במאכל, וא"כ זה רק כתנאי צדדי - אמנם לא כל שתי חלקים שא"א להסתדר נחשב מעמיד, כי זהו הכלי, אלא צורת שימוש הוא רק ע"י ובכח הידית, ולמרות שללא הידית א"א לעשות בו כלום, אבל א"א להחשיב את הידית שזהו הכלי, וממילא א"א להחשיב כמעמיד שהוא מגדיר את הכלי, וכל מש"כ הרמ"א שבלי זה א"א להשתמש היינו בכאלו שאח"כ אפשר להחשיבו ככלי אחד מחמת זה - ומצד אחד ידית קיל כי יכול להיות טפילות, ומאידך מעמיד מגדירו ממש כאחד, - ובט"ז כתב שטעמו של הרמ"א בס"א כי הוא לנוי, כלומר שנוי מבפנים אינו יוצר פטור גמור, ורק מברכה, וא"כ לדעת המחבר גם בכה"ג חייב, - ועדיין יש לדון האם מי שביאר באופן אחר חולקים עליו, - ועוד יש לדון מתי וכמה מגדיר הציפוי לפחות הפנימי חיוב ופטור לדעת הט"ז. כלומר האם כל נוי שהוא הנוגע מחייב טבילה ללא ברכה מיהת. ובאו"ה מבואר שהטעם שמטבילין אותו וגם יש לחשוש לחיוב ברכה ולצאת ע"י אחר הוא, כי יש כאלו שהציפוי הפנימי הוא כדי שלא יבלע, כלומר שיש לו שימוש לגוף הדבר מלבד

הנוי. ובציפוי מבפנים ומבחוץ שכתבו הרע"א ועוד שמברך, כתב הלבוש שבכה"ג נחשב ככלי מתכות כלומר שהציפוי משתי צדדיו מגדירו, ולכאורה לכן אין נפק"מ וחסרון בזה בטעם ציפוי. – ולכאורה לדברי הגר"א, בציפוי לנוי בצד הפנימי לדעת המחבר טעון טבילה ולדעת הרמ"א ללא ברכה. – ובגר"א מבואר שאפילו באופנים שבדיני טומאה הציפוי בטל לעיקר הכלי, כלומר לא רק שאינו קובע אלא שמאבד את משמעות וההגדרה העצמית, מ"מ כאן הוא העיקר כי בו משתמשים. – אמנם בפוסקים דנו לחלק בין מקום שהציפוי מיועד ממש לשימוש העיקרי של הכלי כגון שלא יחליד וכדו', שבכה"ג ודאי הוא עיקר הקובע, ומאידך כשהוא רק לנוי בעלמא שלא נותן על הכלי את שמו, וביאור הדבר שאפילו שציפוי בטומאה בטל וכאן לא זה כאשר הנידון מי העיקר ולענין כלי מאכל המגדיר הוא מה שמשמש המאכל עצמו, אבל כאשר אין לו שום משמעות של שימוש גם כאן טפל, ולכן כאשר מעט ברזל מעורב בו הואיל ואפשר להשתמש בלא זה כתב הרמ"א שא"צ טבילה, וכמו שביאר הגר"א שבה מדמינן לטומאה כלומר שכאשר אין לו חשיבות הוא בטל, ולכן אפילו נוגע הוא אינו העיקר וכמאן דליתא, נפק"מ למחבת טפלון שמצופה לתועלת בניילון, וכן אמיל שהציפוי הוא חרס. – ובכל אלו יש לדון האם חשמל שבלעדו אין פעולה לכלי ואין לו כל משמעות ג"כ נחשב מעמיד, או שזה חיסרון חיצוני, או להיפך שהוא יותר ממעמיד. ועדיין יש לדון האם כאשר אפשר לפרק את החלקים צריך להטביל גם את המעמיד, וגם את החלק השני, אמנם יש בזה עוד חיסרון שבחלק מהאופנים כשמפרק אינו נחשב שם כלי, אבל תלוי בסוגיא של מיטה מיטהרת חבלים. ומאידך כאשר מטבילו בצורתו הרי חלק ממנו א"צ טבילה, אלא שלא גרע מידות.

ד. שוכר דירת נופש, צימר, דירת מגורים.

1. האם יכול להשתמש בכוסות, כד חשמלי, צלחות שלהם.
2. האם יש חילוק בין אם הבעלים יקפידו שיקח להטביל את הכלים.
3. קנה כוסות או סירים חדשים, האם יש חיוב מיד להטביל, והאם יש איסור להתעכב מלטבול.
4. מגיע לפגישה עם יהודי שאינו שומר תור"מ, או יהודי פשוט ומכבד אותו בכוס שתיה האם עליו לבקש כוס ח"פ, פלסטיק, חרסינה.
5. נודע לו בליל הסדר שלא טבלו את הכוסות, ואין לו אחר האם יכול להשתמש בהם. והאם יועיל שיפקירם.
6. קנה כלי בישול גדול שרק לקחת לים והוא דרוש לו עכשיו כיצד יוכל להשתמש בו.
7. והאם יכול לבקש מגוי שהוא יבשל לו באותו כלי שקנה.

באיסור שימוש בכלי שאינו טבול, מלבד באו"ז לכו"ע דרבנן, [ע"ע קובץ תורני עז והדר ח"ז] וכ"כ להלכה בביה"ל שאסור רק מדרבנן, והאיסור שימוש הוא אפילו שימוש חד פעמי כמבואר ברמ"א בס"ח ובביה"ל הנ"ל לענין שבת, ואינו תלוי כלל במחלוקת פר"ח ופר"ת של תשמיש ארעי [רבים טועים בכך] אלא שבמנחת שלמה [ח"ב ס"ו] כתב שכאשר הוא משמש בו לעולם ללא טבילה, ודאי שיהיה איסור מה"ת כי זה ביטול החיוב, עוד מצדד לחלק בין שימוש כשיכול להטבילו שנחשב כביטול עשה, משא"כ כשאינו יכול. אלא שא"כ יאסר להשהותו שלא יבוא למכשול [מלבד שיש לדון להתחייב להטביל מיד מדין זריזין מקדימין] וכמו בטבל, אלא א"כ נימא שכאן האיסור רק מצד החובת גברא ועדיין צ"ב שלמעשה יש כאן איסור. – אלא שאפשר עוד שהאיסור שימוש הוא דהיינו כעין ביטול המצוה ולא איזה איסור עצמי. ובמהרי"ל דיסקין [קו"א ה' קל"ו] מסתפק האם כשאומר לעכו"ם נחשב כשבות, או שנחשב שימוש עצמי, כלומר שזה פשיטא ליה שמתייחס השימוש לישראל אלא השאלה עד כמה. ואם האיסור שימוש הוא כתוצאה מהחיוב יש לדון מה הדין כששואל כלי מקטן, ובמנח"ש כתב שמאחר ואין עליו חיוב אין איסור שימוש כי רק כשיש בעלים המחויב נאסר לכולם השימוש. ואם הגדרת האיסור הוא אל תשתמש לפני שאתה מטביל וממילא כשאינו בידו אין איסור ואם נכון א"כ למה בשבת שאינו יכול להטביל אסור בשימוש. ובפמ"ג משב"ז תפ"ו דן האם כשיש לו רק כוס שלא טבול להשתמש לדי' כוסות אם כשזה כלי זכוכית דרבנן נימא שדוחה החיוב ד' כוסות איסור דרבנן או שלא בעידא. – ובכלי גדול שלא נכנס למקוה ברע"א תחלת הסימן נראה שגם לשימוש קבוע יכול להקנותו לגוי, אבל במ"ב סקל"ה כתב שאחר השבת יטביל כי כשישקע אצלו מחייב, ובכף החיים הביא בזה מחלוקת. – ובמהרי"ל דיסקין קו"א ה' קל"ו, כתב דמדלא הציע הרמ"א להפקיר בשבת ש"מ שלא מהני כי שמו עליו. אבל כשיפקיר ואחר ישתמש בו כמופקר כתב במנח"ש שאין איסור כי איסור של האחר הוא החיוב של הבעלים ואין כאן מחוייב.

ה. קנה כוסיות י"ש לנרות חנוכה.

1. האם יכול להשתמש בהם חד פעמי לשתי י"ש לפני שקבע בהם שימוש לנרות או אחרי.
2. להיפך קנה כוסות לצורך שתיית לחיים, יש לו מספיק רוצה להשתמש לנרות חנוכה האם צריך טבילה.
3. מגש חלות שאינו נצרך לו, רוצה ליעדו להנחת פמוטים, האם צריך טבילה.

4. קיבל מגש המיוחד עם כיתוב וצורה להנחת פמוטים עליו, האם יכול להניח עליו שבת אחת חלות.
5. אופנים אלו, - איזה ודאי חייב, - איזה פטור, - ומה טעם וסברא לחלק בין אחד לשני, - ואיזה תלוי אם מתכות שספיקו מה"ת או אלו שספק דרבנן. (1 – בלעך של שבת שלפעמים מניח עליו חלות לחמם. 2) רשת בתנור שמניחים עליו תבניות, ולפעמים אופים גם עליו (3) חצובה שלפעמים צולים עליהם חצילים. (4) מגהץ שבחורים עושים עליו חביתות. (5) פותחן קופסאות, בקבוקים, מפצח אגוזים. [כל אלו יש עוד צדדים לחייב ולפטור מצד נגיעה וכלי סעודה וכמו שיתבאר בשאלות שבמשך]

בדעת המחבר בס"ח מבואר שלקח סכין והשאלו לאחר חייב, כי גם אצל הראשון היה חייב, אבל כשקנאו לצורך קלפים פטור השואל לאכילה מטבילה, וברמ"א הוסיף שבכה"ג אסור לראשון להשתמש בו אפילו שימוש ארעי. ובט"ז וש"ך הביאו מהאו"ה שצריך טבילה, מאחר וגם הראשון חייב בטבילה אם רוצה להשתמש בו. אבל כל עוד שהראשון משתמש בו לצורך קלפים ודאי פטור כמבואר בש"ך. ובפ"ת הביא מהבינת אדם לחלק שדינו של האו"ה הוא רק בכלי מתכות. אבל הפר"ח [סקכ"ב] חולק לגמרי שתשמיש ארעי מותר ואינו מגדיר את הכלי אלא רוב תשמישו, וכשרק מיעוטו בדבר מאכל אינו מחייב טבילה. אבל הפר"ת [סקי"א] חולק עליו שרק במה שכבר עשוהו אמרינן דאותו המועט אין נחשב, אבל להשתמש בכלי לכתחילה צרכי סעודה ונאמר דתשמיש זה בטל ואין להטבילו לא, אמנם גם לדעת הפר"ת אפשר שמתחלק בין אם זה סכין שמהותו למאכל וכן כל כלי ששייך לזה אלא שרוב יעדו אינו לזה שבוזה גם המיעוט מגדירו, ולפעמים אפילו עצם שימוש המיעוט האקראי מחייבו לבין כלי שאינו בתורת ואינו מיועד כלל אלא שהוא משתמש בו כגון מגהץ, וכעין טעמו של הש"ך בסכין של שחיטה, וכעין קלפים ששימוש אקראי גם מחייבו, וכמש"כ הפר"ת בעצמו וז"ל והגם דמספריים דקנבו בהם ירק לא בעו טבילה שאני התם דאין המספריים קיימי לקנב בהם ירק וזה דמקנב בטלה דעתו אצל כל אדם כיון דאיהו עצמו לא עביד אלא עראי משא"כ כלי סעודה דחשב הוא עליהם דלא ליהו כ"ס כהא דסכינים דקיימי לצורכי סעודה פשיטא דאין להתיר להשתמש אפי' בעראי.

ומעתה גם אם הקובע או חלק מהקובע הוא האם המאכל נוגע בכלי או לא, מאכל שרוב פעמים אינו נוגע בכלי ולפעמים כן גם מתחלק לבי' אופנים אחד שהנגיעה לפעמים באותו שימוש הוא צורת שימוש בעצם, הבי' שקורה שמשתמש בנגיעה אבל אינו צורת שימוש, והיינו לביאור הגר"א שחצובה רק כי חויב ליבון שלה רק לחומרא, אבל כאשר רגילים לפעמים להשתמש בחצובות, או בתבניות, או לעיתים גולש וממילא נחשב כחלק מהשימוש לא נלך אחר הרוב, ומאידיך מפצח שלעיתים נוגעים במאכל אבל גם באותו פעם שנוגע אינו צורת שימוש שאפשר שצורת שימוש של נגיעה כזו אינו מגדירו כלל. וכע"ז כתב במנח"י ח"ט סימן פ"ד, בכך היה נראה לי לחלק בין אם עיקר עשיית הכלי ואופני עשייתו בתבניתו וצלמותו לצורך תשמישי ענינים שא"צ טבילה דאז אף אם משמש לפעמים לצורך סעודה ל"ה כדרך תשמישו ובטל לגבי רובא, ובין אם כפי תכנית עשיית הכלי ראוי ועומד לכל עניני שמוש אף לצורך סעודה ורק הוא קבעו לצורך דבר שא"צ טבילה דאז אם משמש לפעמים לצורך סעודה צריך טבילה.

ו. תבנית שמשתמשים בה תמיד בנייר אפיה.

1. לעיתים גולש או לעולם לא גולש ממנה.
2. רשת שבתנור רק מניחים עליה את התבניות, או בלעך שלא מניחים עליו כלל מאכלים אבל מצוי מאוד שגולש עליו.
3. תחתית של גביעים. פקק של בקבוק, ושל שתיה מוגזת, ושל סירי בישול, ושל כלים שמשתמשים בהם רק בצונן.
4. טוסטר קטן שאופים בו עם או בלי נייר.
5. סיר המיועד רק לבישול ביצים.
6. מגש שמביאים עליו את האוכל בצלחות, או לפעמים גם עליו ממש כגון את הלחם וכדו'.

בשו"ע מבואר שחצובה אינה צריכה טבילה, ובביאור הגר"א ביאר כי כל מה שחייב הגעלה הוא רק לחומרא, כלומר שאם הוא צורה שעובר בליעות הוא גם בכלל כלי סעודה, ורק בגלל שהוא רק לחומרא לא. ויל"ע לפי"ז לבי' צדדים, האם מי שמקפיד תמיד להשתמש בנייר אפיה בתבניות לא יצטרך טבילה, והאם יהיה תלוי אם הנייר אפיה מעביר בליעות או לא, וכן מי שתמיד או הרבה פעמים גולש אצלו על החצובות, ובזמנינו הרי לא נשרף מיד, וממילא צריך ליבון מדינא, וכן מי שתמיד בשבת גולש לו על הפלטה, שיצטרך טבילה. ועוד שאם בכל מקום שיש בליעות מתחייב, וטעם כיוון הקדרה ג"כ כי עולה זיעה וכמבואר בגר"א, א"כ ממילא הרשת שבתנור צריכה טבילה כי גם היא מקבלת, וכן כל תבנית שלא יועיל אפילו שתמיד משתמשים בה בנייר אפיה וכדו'. אמנם עדיין

ניתן לחלק בין התבנית לחצובה וכן בין האופנים שהוזכרו שגלישה עצמה ללא שימוש עצמי עדיין לא הופכת אותה לחלק משימוש וכלי הבישול שמחמת כן יחשב לכלי סעודה, וחלוק בין מקבל בליעות מחמת סיבה צדדית כי היא נמצאת שם, לבין מקבל בליעות מחמת שהיא כחלק מהבישול עצמו, כי בעצם הזיעה היא חלק מהבישול וחצובה שאינה אלא חומרא אפשר ג"כ שללא זה הוה ממש כחלק מכלי הבישול ולא שסתם מקבל בליעות מחמת דברים צדדים. ובא"ה כתב שמחבת שצולין תחתיו פשטיד"א צריך טבילה משום שלפעמים נוגע הפשטיד"א במחבת, משמע שאינו צריך לנגיעה זו כלומר שאינו חלק מהבישול אלא שקורה שנוגע בו, אמנם אפשר ששם בעצם הוא הכל אחד אלא שלא צריך ולא תמיד נוגע ולכן כאשר לפעמים נוגע נחשב ג"כ כאחד, וכן חצובה אם היה צריך הגעלה מדינא זהו סיבה שהכל נחשב אחד, אבל אם אינו אחד גם אם הרגילות שאצלו לפעמים גולש לא הופכו לשם כלי אכילה.

אמנם מ"מ מבואר בהלכה שכיסוי קדרה חייב וכיסוי פת פטור, ואפילו שלכאורה שניהם שוים בצורת הבישול וכל הסיבה שפת לא כי אין לו זיעה מחמת שנאפה בו פת שהוא יבש, וא"כ נראה שהבליעות הם תנאי בעצם להחשיבו כחלק ממנו, ובביאור הגר"א כתב על כיסוי הקדירה שהזיעה עולה ונוגעת במרק ואם נימא שהגר"א מתכוין הכל כטעם אחד כלומר שזיעה ונוגע במרק, א"כ נראה יותר שהוא תנאי העצם, ויל"ע לפי"ז כאשר יהיה במכסה הקדרה נקבים למעלה. וכן יש לדון כלי מיוחד לבישול ביצים, כלומר שהמים שנוגע בכיסוי אינו חלק מהמאכל, וממילא יש רק זיעה, ובמנח"ש כתב שאפשר שמאחר ומביאים ביצה כך לשולחן נחשב הכל אחד ונוגע במאכל, אמנם לכאורה אם בליעות וזיעה הוא תנאי הרי ביחד עם קליפתה אין דין בליעות. וכן להיפך טוסטר קטן שמבואר בסמין תנ"א שכאשר המאכל נוגע בכלי עצמו כן יש זיעה גם ביבש שכן יתחייב טבילה. אמנם באגרו"מ מצדד לפטור מטעם אחר שאינו מכין המאכל אלא רק מייבשו. וכן מכסה של בקבוק וכדו' שעצם שמירתו שלא יתלכך וכדו', יש לדון האם גם זה נחשב כפעולה במאכל, חוץ ממקומות של גזים וכדו', או שגם שם אינו פעולה בעצם המאכל, אלא שומר עליו שלא יאבד מעלתו, וממילא אינו לא הכנת המאכל ולא כלי שנוגע בו. אבל החת"ס למד שתלוי ממש בבליעה ולכן לענין ידות כתב שתלוי בדין חס מקצתו חס כולו, כלומר גם שימוש צונן אבל רק כזה שימוש שאם יהיה חס יהיה בליעות חייב, אבל עדיין יש לדון כנ"ל לצד השני אם גם כשיש רק את הבליעות עצמם כבר סיבה להחשיבו לכלי סעודה או רק כשהוא חלק משימוש המאכל. - וכן יש לדון לענין תחתיות, כלומר הרי גם דבר שאינו מקבל בליעות דהיינו תשמישו בצונן, נחשב ככלי מאכל, אלא שהמקבל בליעות נחשב כהגדרה שיש לו עסק במאכל, ממילא מה שרק נשפך עליו ואפילו מיועד לכך, גם אם לפעמים אח"כ שותים, מ"מ אין זה הגדרת השימוש, ולכאורה בזה כ"ש מגש כי לא עליו האוכל, אבל בלא זה דהיינו שמניחים עליו את האוכל, מחד אינו מכין הסעודה, ומאידך אין אוכלים ממנו והוא רק הכשר לסעודה. וכן יש לדון על שולחן כזה שלפעמים מניחים עליו עצמו את המאכל למה שלא יתחייב בטבילה.

ז. מגירות מקרר שמזכוכית.

1. כאשר מניחים עליהם פירות ירקות.
2. ארגז לחם קטן או גדול.
3. מדפים שבתוך ארון קטן, או גדול, שמניחים עליהם אוכל.
4. כלי סוכר, קפה, מלח, גדולים שמהם מעבירים למלחיה וכדו' קטנים.
5. מערוך, דופק שניצלים, מצקת, משפך, מסננת, מפצח אגוזים.

ברע"א הביא לפטור כלי איחסון, והחילוק בינו שפטור כשלא אוכלים ממנו וכלי בישול שחייב, מפני שכל סיר יש לו מעלה של הכשרת המאכל, שבכה"ג לא צריך שיאכל ממנו, משא"כ כלי איחסון כל שלא מביאים אותו לשולחן אינו שם כלי סעודה, ויש שכתבו שאין למדפים שם עצמי וטפל אליו או שממילא כקרקע, אמנם טעם זה עדיין לא יפטור את המגירות וכן מדפי ארונות קטנים שאין בהם מ"ס. ובמנח"ש כתב שגם לדעת הפוסקים זה רק איחסון שאינו משמש לאכילה, אבל אם מביאים אותם לשולחן כדי להעביר מהם לכוס, נחשב כולו ככלי אכילה, וא"כ אותם כלים גדולים שאמנם לא מביאים לשולחן אבל חלק מהסיבה שלא מביאים הוא מחמת חוסר נוחיות, ואם יצטרך כמות גדולה יקח משם, א"א להחשיבו שמהותו יש לו תפקיד אחר ששמו איחסון. - ויש לעיין האם מצקת בכללה, כי מחד אינו משמש להכנת הסעודה, וגם לא מביאים ממנה לשולחן, ומאידך כל מהותו הוא קירוב המאכל, ולא שישמר כדי שיהיה לזמן ומצב אכילה, וממילא לא גרע מבישול אפילו שהוא עושה ופועל במאכל עצמו והמצקת לא, ולא גרע ממשפכות וברזות שודאי לא מגיע לסעודה, ואפשר שאפילו לא מגיע לכלי של הסעודה אלא לאחד לפניו, כלומר שעצם כלי סעודה והוא ההתעסקות לסעודה, וממילא כל הכשירו, ולפחות הכשר גדול, או הכשר קרוב, כבר קשור לסעודה, ולכן כלי איחסון אינו בכללו, וכן סכין של הפשט וכדו' למרות

שהוא מתעסק ממש בהכנת המאכל אבל מאחר וחסר מעשה גדול נחשב כמתעסק ומכין המאכל, אבל אינו נחשב כמשמש לסעודה, כלומר שרק כאשר משמש לסעודה נחשב צורך סעודה. ובדרכי"מ מתבאר שכל שמחמת אותו מעשה אינו מתכשר לאכילה, אינו נחשב כלי סעודה, וכגון מערוך רידוד בצק, וכן דופק שניצלים, ולכן דן הפר"ת לענין כלי בישול אבל משתמש בו רק לשליש בישול, וכל החיוב בבישול הוא רק כי במהותו הוא לכל הבישול. וברע"א הבין שנחלקו הטי"ז והש"ך האם כשעדיין טעון בישול טובל בלי ברכה, אבל לדעת הש"ך כל שאין לו שימוש אחר אינו טעון טבילה, ולפי"ז כלי שמכניסים בו קפה פטור מטבילה למרות שהוא נוגע במאכל עצמו כי נוגע הוא רק הגדרה שהכלי משמש לסעודה עצמה, וכן בליעות, - ועדיין יש לעיין כשמכניס את היין ישון ושיבוח האם יצטרך. וכן לפי"ז ארגז לחם, שבעצם הוא כעין ארון, וכן מקרר, וממילא לא איכפס לן שנוגע במאכל, וממילא כל המגירות והמדפים ג"כ אינם צריכים טבילה מחמת כן, אמנם מאחר ואין לו כל צורך של הכנה אחריו יש לדון בזה. ועצם זה שמחמת שאינו מטלטל או גודלו אינו מק"ט אם מחמת זה לא נפקע עדיין משם כלי עצם זה שאינו מק"ט מבואר בגר"א שאינו חיסרון. - ובערוה"ש כתב שכלים שאינם מעלים ומורידים מעסק הבישול, והאפיה, ושלחן האכילה, לא נקראים כלי אכילה. ועוד שכלי קיום הוא מחלוקת, ועוד שמקרר לפעמים יותר מוגדר כמסייע ממש, אלא שיש לדון במשפכות האם רק כאשר שופכים לכוס יתחייב, דאם מיירי גם כאשר מעביר ממנו לבקבוק הרי הוא לא מכשיר המאכל ולא כלי סעודה עצמי ומאי שנא ממקרר. ולענין מפצח כתב בשלמת חיים ח"ב ט"ו שחייב בטבילה כי מביאים עם קליפתם לשולחן ואפשר שהביאור שבכה"ג נחשב הכל כמאכל, או אפשר עוד כי כל הדין של נוגע במאכל הוא כי אל"כ אפילו שמשמש למאכל אבל אינו דומה לכלי סעודה שנוגעים במאכל ממילא אם תמיד מביאים כך לשולחן זה עצמו כבר מגדירו לפחות כשנוגע בקליפה עצמה ככלי סעודה. וכ"כ במנח"ש הנ"ל ובשבה"ל ח"ו רמ"ה, אבל בחת"ס שכתב שתלוי בבליעות לעולם א"כ אם המפצח אינו נוגע במאכל לא יועיל כלל מה שביאים לשולחן לחיבו.

ה. הזמין פס יצור במפעל של עכו"ם.

1. שילם מראש האם הכלים חייבים טבילה.
2. שלח את העובד זר שיקנה לו כלי והוא ישלם לו אח"כ.
3. חנות בבעלות גוי שמוכר כלים שנקנו ממפעל של יהודי, האם חייב בטבילה.
4. גוי שקנה כלי בחנות ראה שלא מתאים לו החזיר לחנות, כאשר מחמת החוק עד שבועיים חייבים לקבל חזרה, האם יתחייב מעתה טבילה.
5. כלים שמגיעים ממפעל חברה בע"מ, האם מברך על הטבילה.
6. כל כלים של חברות בבעלות ישראל האם חייב טבילה מצד ספק שיש בה מניות של עכו"ם.
7. ישראל קנה כלי הטביל, חזר בו האם מותר להחזיר להחליף בחנות או שיש לחשוש לברכה של הקונה אחריו.
8. מאפיה וכדו' שיש לה הרבה כלים שקשה לטבול האם יכול לקחת איזה שותף מינימלי עכו"ם.

לענין חיוב ופטור של טבילה אינו תלוי רק בבעלות אלא גם בנקרא שמו עליו. ואולי אינו קשור לכל ענין הגדרת בע"מ כי כאן אינו כעין מעשה שהיה כמש"כ התוס' לענין אומן, וכן להיפך לקולא לענין מניות. אגרו"מ ח"ג כ"א דן האם בעלות גוי שאינו ממקורו אלא מישראל חייב - ובט"ז כתב שהטעם שרק לשבת מהני להקנות לעכו"ם כי אח"כ ישתקע שם עכו"ם ומה ההגדרה האם צריך לדעת שהוא שותף וכגון כל מניות גם אם זה שותפות אבל לומר שידוע ודאי לא.

ט. מפעל של יהודי וכל העובדים גויים.

1. האם הקונה צריך להטביל.
2. ולהיפך מפעל בעלות נכרי וכל העובדים יהודים.
3. מפעל יהודי סוכן גוי, או בעל החנות גוי, האם הקונה מהם חייב להטביל.
4. כד חשמלי שנשרף הגוף חימום, סיר שנשבר לו הידית, סיר לחץ שפקק החוסם התקלקל, דוד של מים שהברז נהיה רופף, או נשבר וטעון החלפה, נתן את הסכין להשחית לעכו"ם, או חילוני.
5. מכר את המפעל לגוי כדי שיוכלו לעבוד בשבת, האם הכלים חייבים טבילה.
6. כתב בטעות במכירת חמץ שמוכר את הכלים מה דינו לאחר הפסח.

[חכמ"א ע"ג ס"ד, פ"ת סק"י"ב, דרכ"ת סקפ"א. חזו"א מ"ד סק"א, מנח"י ח"ד כ"ח].

י. תבניות שעיקר שימוש שלהם הוא חד פעמי.

1. האם טעונים טבילה כאשר בפועל משתמשים בהם כמה פעמים, והאם תלוי אם משתמש כמה פעמים מחוסר ברירה כגון שהוא בדרך, או שכך צורת שימושו.

2. והאם יש חילוק בין אם הוא חד פעמי במהותו או מחמת שהוא זול ונח ועשוי לחד פעמי.
3. וכן מחבתות, גביעים, מתקני מנגל וכדו' שנעשו בזול כדי שיוכלו להשתמש בדרכים אבל במהותם ניתן להשתמש בהם כמה פעמים.
4. כאשר רק באותה סעודה משתמש בתבנית כמה פעמים להכניס ולהחזיר.
5. והאם יועיל כאשר יקמט את התבנית, או יעקמו, ויחזור ויתקנו.

יש שדנו שבכה"ג אינו מקבל טומאה, אמנם הפוסקים האריכו ונחלקו בזה האם חיוב הטבילה תלוי כלל בקבלת טומאה. וביד אפרים סק"ה ובפ"ת סק"ו הביא מהשב יעקב דתלי בטומאה, ובחי' החת"ס ביו"ד בסק"ו כתב דאני תמה מהיכן יצא דתלי בטומאה, ובגידו"ט ס"יז כ' דדבריו אין להם שורש מהתורה, אבל בבית אדם סי' ס"ו שהביא הפ"ת סק"א כ' דתליא אי מק"ט, וע' דרכ"ת סק"ד.

ובביאור הגר"א מבואר שכל שנוגע במאכל ונחשב לכלי סעודה אינו תלוי כלל אם מקבל טומאה. גם אי נימא שמקב"ט אפשר שאין לו שם כלי חשוב לענין זה, אבל מנלן לחלק, ועדיין יש לחלק שאין לו חשיבות כלי, וגם בזה ניתן לחלק בין אופנים שהרב פעמי שלו הוא ע"י הדחק שבטלה דעתו, משא"כ אלו שבעצם ראויים כגון מחבתות אלא עשו בזול כדי שיהיה לדרכים וכדו' ויוכלו אח"כ לזרוק. וכן באותה סעודה וכדו' כמה פעמים אבל אין לו הכנסה לקיום, אפשר שזה רק הרחבה של השימוש החד פעמי שלו, עוד יש לדון בזה שכאשר היהודי מחליט להשאירו האם קיבל שם כלי ביד הישראל, או שהוא כלי רק חסר בחשיבות ולא נחשב שהוא עשאו. ואפשר שגם מתחלק האם סיבת רצונו לשימוש כמה פעמים כי אין לו חיסרון בזה, או כי הוא בדרך וכדו' וממילא אין משמעות למחשבה ורצון זה. ולכופפו ולפשטו חזרה יש לדון האם תלוי ויש רמות ומצבים שכבר ניתן לומר שהוא במצב שנתבטל ממנו לגמרי שם כלי.

יא. מתקן לסוכריות.

1. האם חייב טבילה.
2. וכן מגשים שמניחים עליהם עוגות רק בתוך נייר, או על נייר.
3. כד חלב האם חייב טבילה, וכשאר יש לו סכין חיתוך בפיו.
4. כלי שמניחים בו אתרוג, כוס אליהו הנביא, קערת ליל הסדר.
5. מרדה שמציאים את המצות מהתנור, רעדלער, פלטת מתכת שמניחים על השולחן לרדד עליו.
6. צלחת מיקרוגל שמניחים עליו לרוב באמצעות נייר.
7. יש לו מגש, או צלחת וכדו' שאינם טבולים האם יכול להשתמש בהם לעת עתה ע"י הנחת נייר עליו.

לדעת הגר"א שכלי סעודה הוא כאשר נוגע בו, וכאשר נבלע בו בצורה המצרכת הגעלה ג"כ נחשב כחלק ממנו, יש לדון ולחלק בין נייר שהוא צורת המאכל עצמו, או שהוא רק אריזה של כל החבילה שאינו נחשב כחלק מהמאכל, לבין נייר שהוא כטיפילות אבל מאידך בליעות לעולם לא יהיה בהם אלא שאם נחשב כנוגע יש לדון האם הנוגע הוא גם באופן שלא יוכל להיות בליעות, וממילא נחשב כנוגע מחשיבו ככלי סעודה, ובליעה הוא רק תוספת להגדרה. ויש לצדד אולי שנייר אפיה אטום יש לו שם כלי בפני עצמו וממילא אפילו אם כאשר הוא מכין ממש בפועל אי"צ זיעה, אבל כאן אפילו שהוא הדרך א"א להחשיב שבטל כי הוא גם כב' כלים, וגם אינו נוגע. ובמגש יש לדון עוד שאם נימא שהוא טפל אליו ממש האם אפילו שאינו מחובר אליו לא גרע מלנוי וצבע שבטל לכלי. אמנם מיהת יש לדון שבכלי כזה שהרגילות להשתמש ללא נייר אפיה וכדו', לא יועיל שישתמש בנייר בינתיים, כי ודאי נחשב שימוש בכלי. אלא שאם לעולם היה משתמש בו בכזו צורה, היה נהפך הגדרת הכלי, אבל אחרי הגדרת הכלי כשמשמש בצורתו, ובדברים כאלו שטפלים אליו, יש איסור שימוש כשמשמש בו עצמו. - ונפק"מ גם להכניס בו סוכריות וכדו', ששם אין זה מחמת חיסרון שימוש הכלי אלא המאכל וכל ענין הנוגע אין תנאי שצריך לגעת אלא כשיש לו גם איזה חשיבות עצמית, אלא שמאחר ואינו עיקר הכלי או המעמידו וכדו', אינו נחשב אבל בעצם יש לו קיום עצמי, לענין כלי סעודה הנוגע במאכל הוא העיקר אבל רק כאשר דנים על הכלי, ולא על העטיפה וכדו' שא"א להגדיר כחלק מהכלי, וממילא לא איכפת לן שאינו נוגע, מלבד במקום שמחמת אי הנגיעה אינו נחשב כמתעסק כלל במאכל, כגון קופסאות, ולכן יש לדון על כל נייר שלא יתלכך וכדו' שא"א להחשיב שזה צורת השימוש והוא מגדיר את שם הכלי. - אמנם בעטיפה יותר כי בטל לגבי האוכל כמו שמצינו לדברים אחרים שנחשב כחלק מהאוכל עצמו.

יב. מגיע למקוה עם כמות כלים.

1. יש לו רק סיר אחד והשאר כוסות זכוכית, האם יברך על טבילת כלי או כלים.
2. כוסות, סירים, צלחות, פלסטיק, על איזה יברך תחלה.
3. בירך והטביל כוס זכוכית פלסטיק ודיבר אח"כ האם יברך שוב.

4. התערבו לו כוס אחד שאינה טבולה בשאר כוסות האם יטביל הכל ומה יברך.

האם הדרבנן הוא הפסק לדאורייתא. והאם הפסיק בדיבור בכה"ג שספק יחייב שוב. והאם כשחלק החיוב רק ספק שייך טבילת כלים. - והאם כשהחיוב מחמת דשיל"מ להטביל הכל שייך ברכה כלים או כלי.

יג. קופסת קפה, בקבוק יין שהוציא ממנו.

1. האם מותר להחזיר אליו את העודף.
2. האם יכול להוסיף מים ליין שבבקבוק.
3. קופסת שימורים שפתחה וגמר להשתמש בה האם יכול להשתמש בה שוב.
4. האם יכול לחמם את השימורים עם הקופסא.
5. והאם בכל אלו יכול להתנות שאינו מתכוין לזכות בכלי רק במאכל.
6. והאם יכול להקנות את הקופסת שימורים לגוי וכך יוכל להשתמש בו כמה פעמים וגם לחממו.

דנו בזה הפוסקים מכמה אנפי האם ניתן לומר שאין כונתו לקנות הכלי בצורת איסור וממילא שימוש הראשון מותר. או שקנה אבל כל פעולת אכילתו הוא פעולת ריקון ואינו נחשב לשימוש, או שנחשב לשימוש בע"כ, והאם כאשר עיקר מחשבתו כן להמשיך או לא להמשיך ישנה כבר עכשיו את הגדרת השימוש הראשון ג"כ. ובאגרו"מ דן עוד שאפשר שבטל לכלי, וכן לדעת החזו"א שפתיחת קופסאת שימורים הוא חילול שבת של עשיית כלי האם פתיחתו נחשב עשיית כלי ע"י הישראל וממילא יפטר מטבילה. האם צריך להסיר.

יד. מדבקות של מחיר, תוויות חברה.

1. האם יש חילוק בין כאלו שמראה על יוקרה וכאלו שלא אבל לא איכפת לו.
2. האם יש חיוב לכתחילה לבדוק את הכלי מכל הכיונים אם יש עליו איזה מדבקה, או לכלוך, ואם לא בדק והטביל.
3. כלי ישן שלא הטבילו, האם צריך להסיר חלודה, ואת רושם החלודה, ואת האבן שבקומקום,
4. בקבוק שגמר להשתמש בתכולתו, ומטבילו כדי להשתמש בו, האם צריך להסיר את המדבקה על כל מרכיבי המאכל הקודם.
5. והאם לכתחילה להסיר כל מדבקה קטנה שבתחתית הכלי.
6. ואם רוצה לתת מתנה לאחר ורוצה שיראה חדש.
7. והאם שונה כאשר התחיל להוריד ונשאר לו חתיכות.
8. וכן כשמחמת המים שהתחיל לרחוץ כדי להסיר הכיתוב התחיל קצת לדהות.

טו. שלח עם ילד כלי מתכות זכוכית וכדו'

1. כשחוזר רואה שרטוב האם מועיל,
2. והאם יועיל לפני שידוע שהביא ב' שערות.

פ"ת סק"י"ד, ביה"ל ריש ל"ט, ועוד שהוא רק דשיל"מ שהוא רק דרבנן, לענין ספיקות אין חילוק בין דרבנן לדאורייתא כי דשיל"מ חזו"א יור"ד ל"ז סקט"ו, אגרו"מ סוס"מ שבה"ל ח"ט קס"ז, - והאם יש חילוק בין ספק במציאות שא"א לברר, או ספק בדין, ס"י"ד, ותלוי ברע"א כי הוא מה"ת, פמ"ג תנ"א סקל"א, ש"ך סקל"א, חכמ"א ע"ב ט"ז.